

Lietuvos Tarybos administracinio aparato kūrimas ir funkcionavimas (1917 m. rugsėjo 23 d.–1918 m. lapkričio 11 d.)

SANDRA GRIGARAVIČIŪTĖ

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Didžioji g. 17/1, 01128 Vilnius

El. paštas sandra.grigaraviciute@gmail.com

Straipsnyje, remiantis šaltiniais ir istoriografija, rekonstruojamas Lietuvos Tarybos administracinio aparato atsiradimas ir raida 1917 m. rugsėjo 23 d.–1918 m. lapkričio 11 d., atskleidžiama Lietuvos Tarybos administracinio aparato padaliniuose dirbusio personalo veiklos specifika. Ypatingas dėmesys skiriamas Lietuvos Tarybos ir Lietuvos valstybės administracinio aparato personalo komplektavimui.

Raktažodžiai: Lietuvos Taryba, Lietuvos Tarybos prezidiumas, administracinis aparatas, Vladas Stašinskas, Eduardas Misevičius, Balys Giedraitis, Kazimieras Vizbaras

---

IVADAS

1917 m. rugsėjo 21 d. išrinkta Lietuvos Taryba (Vilniuje) buvo lietuvių politikos centras, apjungęs ir koordinavęs viso pasaulio lietuvių veiklą siekiant atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę, tapęs Lietuvos valstybės kūrimo ir atstovavimo organu. Istoriografijoje daug dėmesio yra skiriama Lietuvos Tarybos narių veiklai, siekiant nepriklausomybės paskelbimo ir pripažinimo [115; 124; 117], pabrėžiama Lietuvos Tarybos „siaura krašto reikalų tvarkymo kompetencija“ [118], analizuojama ir vertinama Lietuvos Tarybos komisijų veikla [125; 116; 124], tačiau retai tiriama Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūra, administracinio aparato personalas ir jo veikla dedant pamatus Lietuvos valstybės administracinio aparato kūrimui [125; 119].

Lietuvos Tarybos administracinio aparato genezė (1917 m. rugsėjo 23 d.–1918 m. lapkričio 11 d.) svarbi keletu požiūrių. *Pirma*, ji vizualizuos ir konceptualizuos Lietuvos Tarybos ir jos prezidiumo veiklas tose srityse, kurios dažnai istorikų lieka nepastebėtos. *Antra*, aktualizuos Lietuvos Tarybos administracinio aparato darbuotojų organizuotą, sistemingą ir kryptingą veiklą konsoliduojant ir motyvuojant krašto visuomenę Lietuvos valstybės atkūrimui.

Tyrimo objektas – Lietuvos Tarybos prezidiumo pastangos ieškant, randant, remontuojant ir įrengiant Lietuvos Tarybos būstinę, laikinos ir nuolatinės Lietuvos Tarybos

administracinio aparato būstinės lokacija, Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūra, personalas, jo funkcijos, personalo komplektavimas Lietuvos Tarybos ir Lietuvos valstybės administracinio aparato poreikiams.

Tyrimas apima chronologinį laikotarpį nuo 1917 m. rugsėjo 23 d. iki 1918 m. lapkričio 11 d., t. y. nuo Lietuvos Tarybos patvirtinimo iki laikinosios Lietuvos vyriausybės suformavimo. Lietuvos Tarybos administracinio aparato kūrimo procese išskirtume tris etapus. *Pirmasis*, nuo 1917 m. rugsėjo 23 d. iki 1918 m. kovo 11 d., – administracinio aparato kūrimo pradžia: laikinoje būstinėje, privačiose patalpose Šv. Jurgio g. 24–6, pradeda veikti Lietuvos Tarybos Sekretoriatas, paskelbiamos jo priėmimo valandos. *Antrasis*, nuo 1918 m. kovo 11 d. iki 1918 m. liepos 2 d., – administracinio aparato struktūros kristalizacijos laikotarpis: laikinoje būstinėje, Šv. Jurgio g. 11, pradedama oficiali Sekretoriato (Centrinės raštinės) raštvedyba, ima veikti Lietuvos Tarybos komisijų būstinės, formuojasi būsimų Lietuvos Tarybos administracinių aparato struktūrinių padalinių užuomazgos, ilginamas padalinių darbuotojų darbo laikas. *Trečiasis*, nuo 1918 m. liepos 2 d. iki 1918 m. lapkričio 11 d., – Lietuvos Tarybos administracinių aparato struktūrinių padalinių kūrimas ir jų veiklos plėtra. Nuolatinėje Lietuvos Tarybos būstinėje Šv. Jurgio g. 13 sukuriamos ir savo veiklą pradeda Lietuvos Tarybos biblioteka ir Inteligentų registracijos skyrius, reorganizuotos Lietuvos Tarybos Skundų ir Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos tampa Lietuvos Tarybos administracinio aparato skyriais.

Svarbiausi šaltiniai, kurių analizė suteikė galimybę rekonstruoti Lietuvos Tarybos administracinio aparato genezę, yra publikuoti A. Eidinto ir R. Lopatos sudarytuose dokumentų rinkiniuose – *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai 1917–1918* [81, 252], *Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai* [79, 103–135], *Lietuvos Taryba ir nepriklausomos valstybės atkūrimas 1914–1920 metų dokumentuose* [80]. Vertingos informacijos apie Vokietijos URM atstovų požiūrį į Lietuvos Tarybos būstinę, administracinio aparato kūrimą suteikė Vokietijos užsienio reikalų ministerijos politinio archyvo (RZ 201), o apie Lietuvos Tarybos administracinio personalo veiklos specifiką – Lietuvos centriname valstybės archyve (toliau – LCVA) esantys Lietuvos Valstybės Tarybos fondo (f. 1014, ap. 1) dokumentai.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomų bylų (F. 255–1021, F. 255–1096, F. 255–1031, F. 255–1068, F. 255–1063, F. 255–1001, F. 255–1029, F. 255–995, F. 70–286) informacija padėjo rekonstruoti Lietuvos Tarybos Sekretoriato (Centrinės raštinės) raštvedybos vedimo specifiką. Skelbimai spaudoje (*Lietuvos aidas*, *Darbo balsas*, *Tėvynės sargas*, *Lietuvių balsas*, *Santara*) pasitelkti atsekant Lietuvos Tarybos būstinių kaitą, analizuojant Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūros raidą, administracinių padalinių funkcionavimo specifiką.

Naudingos informacijos, gilinantis į Lietuvos Tarybos viešojo administravimo aspektus, suteikė Arvydo Mikalausko [126, 165], į Lietuvos Tarybos administracinio aparato personalo darbo užmokestį – Alfonso Eidinto ir Raimundo Lopatos [119], lėšų skyrimą raštinės reikalams – Edmundo Gimžausko [115], į Lietuvos Tarybos administracinio aparato būstinių kaitą – Mindaugo Maksimaičio [125], Vilmos Bukaitės [116, 101, 117, 131], Lietuvos Tarybos išorinės komunikacijos specifiką – Monikos Šipelytės [130], Vidos Pukienės [127], Aldonos Gaigalaitės [120], Vilmos Bukaitės [116] darbai.

XX a. 9-ajame – XXI a. 2-ajame dešimtmetyje atlikti Lenkijos Karalystės laikinosios valstybės tarybos administracinių struktūrų, Lenkijos Karalystės valstybinių įstaigų sistemos – Regentų Tarybos, Valstybės Tarybos, Lenkijos Karalystės Vyriausybės – organų

genezės, organizacijos ir funkcionavimo tyrimai [131; 128; 129; 121] padėjo išvelgti Lietuvos Tarybos siekį perimti gerąjį kaimynų lenkų patirtį, nors institucijų kompetencijos ir tikslai skyrėsi. Lietuvos Tarybos administracinio aparato ir Lenkijos Karalystės laikinosios valstybės tarybos administracinio aparato genezės palyginimas galėtų būti atskiro tyrimo objektas.

Tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos Tarybos administracinio aparato genezę (1917 m. rugsėjo 23 d.–1918 m. lapkričio 11 d.) ir atskleisti jame dirbusių asmenų veiklos specifiką. Siekiant tikslo: 1) atskleidžiamos Lietuvos Tarybos prezidiumo pastangos ieškant, randant, remontuojant ir įrengiant Lietuvos Tarybos būstinę; 2) rekonstruojama Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūra; 3) remiantis šaltiniais ir istoriografija, rekonstruojamos Lietuvos Tarybos administracinio personalo pareigybės, pristatomi jose dirbę asmenys ir jų atliekamos funkcijos; 4) aiškinamasi, kas ir kaip komplektavo personalą Lietuvos Tarybos ir Lietuvos valstybės administraciniam aparatui.

Tyrimas atliktas naudojant kokybinės analizės, sintezės (nauja šaltinių medžiaga papildyta cirkuliuojančia istoriografijoje informacija), lyginimo (lyginami faktai, esantys Lietuvos ir Vokietijos archyvuose, spaudoje), aprašomąjį ir indukcijos metodus. Apdorojant pirminius šaltinius lietuvių, vokiečių ir rusų kalba, taikytas loginis-analitinis metodas (atlikta turinio ir informacijos prasminė analizė).

Šaltiniuose ir istoriografijoje egzistuojanti sąvokų įvairovė, įvardijant tam tikrus Lietuvos Tarybos administracinio aparato padalinius ar jų vadovų pareigybės, paskatino susisteminti, įvertinti ir pasirinkti korektiškiausias sąvokas. Jų pasirinkimas aptartas atitinkamose straipsnio dalių, skyrių ar poskyrių pirmose pastraipose. Administracinis aparatas mūsų tyrime suvokiamas, kaip institucijos – Lietuvos Tarybos – kompetencijos ribose esančių reikalų tvarkymo organizacinė struktūra ir joje dirbantis personalas (1).

1. „KRAŠTO VYRIAUSYBEI PRIDERANTIS PASTATAS“. LIETUVOS TARYBOS ADMINISTRACINIO APARATO BŪSTINĖ

Šaltiniuose ir istoriografijoje patalpos, kuriose veikė Lietuvos Taryba ir jos administracinis aparatas, vadinamos labai įvairiai – „butas“, „biuras“, „namas / namai“. Kad nebūtų painiaivos, šias patalpas vadinsime būstine. Po gautų patalpų remonto 1918 m. liepos 2 d. būstinę sudarė du namai Vilniuje – Šv. Jurgio g. 11 ir Šv. Jurgio g. 13. Lietuvos Tarybos administracinis aparatas turėjo padalinių (skyrių) ir kituose Lietuvos miestuose – Kaune, Panevėžyje, Telšiuose.

1.1. Laikinoji būstinė „privatiniame bute“ (1917 m. spalio 13 d.–1918 m. kovo 11 d.)

Neoficialius posėdžius Lietuvos Taryba pradėjo lietuvių mokslo draugijos būstinėje (Lydos g. Nr. 7, Vilnius) [81, 131; 125, 73]. Jau pirmame posėdyje, vykusiame 1917 m. rugsėjo 24 d., susirūpinta nuolatinės Lietuvos Tarybos būstinės („nuolatinio buto“) suradimu. Šis uždavinys pavestas Lietuvos Tarybos laikinajam prezidiumui. Jo nariai turėjo surasti „valstybinį tinkamą Lietuvos Tarybai butą Vilniuje ir išgauti jį nuo vokiečių vyresnybės“ [81, 132]. Lietuvos Tarybos būstinei buvo keliami du pagrindiniai reikalavimai – ji turi būti erdvi ir „tinkama viso krašto reprezentacijai“ [81, 132].

Antrą kartą Lietuvos Tarybos būstinės klausimas iškilo 1917 m. spalio 4–6 d. posėdžiuose svarstant Vokiečių karo vadovybės Lietuvoje (toliau – VKVL) parengtą Lietuvos Tarybos

(1) Administracinio aparato apibrėžimas tekste yra originalus, sukurtas autorės, remiantis: [126, 4–21; 121; 125, 139–159].

Statuto projektą. „Lietuvos Tarybos namai“ buvo įrašyti Lietuvos Tarybos Statuto pirmame paragrafe. Buvo nutarta, kad „pravestieji Lietuvos Tarybos namai palieka Lietuvos Tarybos žinioje, susisiekiant su vokiečių valdžia“ [81, 135]. Lietuvos Tarybos svarstytas Statuto projektas taip ir nebuvo patvirtintas (naujos redakcijos Statutas patvirtintas 1918 m. lapkričio 11 d.), tačiau praktikoje buvo vadovaujamosi kai kuriomis jo nuostatomis.

Apie Lietuvos Tarybos būstinės paieškas buvo informuota ir lietuvių spauda. *Lietuvos aide* 1917 m. spalio 9 d. pranešta, kad „oficialiniai Taryba pradės dirbti, kiek tenka patirti, maždaug už mėnesio, kada bus priruoštas ir tinkamas butas“ [87]. Lygiai tokia pati žinutė buvo paskelbta laikraštyje *Santara* (2). Kol Lietuvos Tarybos laikinasis prezidiumas ieškojo tinkamų patalpų nuolatinėi būstinei, Lietuvos Tarybos administracinis aparatas pradėjo veikti laikiname „privatiniame bute“ [113], priklausiusiame Jonui Vileišiui [125, 73]. 1917 m. spalio 13 d. (3) ir spalio 23 d. [110] *Lietuvos aide* (Vilniuje), o 1917 m. gruodžio 23 d. laikraštyje *Santara* (Petrograde, Voroneže) buvo pranešta apie Lietuvos Tarybos laikinojo prezidiumo ir Lietuvos Tarybos sekretoriato priėmimo valandas ir adresą, kuriuo galima kreiptis – Šv. Jurgio pr. 24–6 [96]. Tai buvo labai svarbu Lietuvos Tarybos komunikacijai su Vokiečių karo vadovybe Lietuvoje (toliau – VKVL) ir su lietuviams krašte bei užsienyje.

Trečią kartą Lietuvos Tarybos būstinės („buto“) klausimas aptartas 1917 m. gruodžio 14 d. posėdyje. Iki to laiko Lietuvos Tarybos laikinojo prezidiumo nariai, tikėtina, jau buvo apžiūrėję keletą tam tikslui tinkamų pastatų, todėl nutarta reikalauti „Tarybai buto Lukiškyje, kur dabar „Samelstelle“, o pirma buvo Marijos gimnazija“ [81, 163]. Derybos su VKVL dėl Lietuvos Tarybos nuolatinės būstinės persikėlė į 1918 metus. Lietuvos Tarybos administracinis aparatas – Lietuvos Tarybos Sekretoriatas (Centrinė raštinė) laikinoje būstinėje „privatiniame bute“ veikė iki 1918 m. kovo 11 d., kol persikėlė kitą laikiną būstinę Šv. Jurgio g. 11.

1.2. Laikinoji būstinė (1918 m. kovo 11 d.–1918 m. liepos 2 d.)

Antrąją laikinąją Lietuvos Tarybos būstinę tapo pastatas Šv. Jurgio g. 11. Jame 1918 m. sausio 9 d. vyko pirmasis (ir paskutinis – aut. past.) „oficialinis posėdis su okupacijos valdžios atstovais“ [113]. Šios patalpos nei Lietuvos Tarybos, nei Lietuvos Tarybos administracinio aparato darbui tuo metu nebuvo tinkamos. Tą faktą pripažino ir Lietuvos Tarybos laikinasis prezidiumas (4), ir Vokietijos URM atstovas Rudolfas Nadolny [1] (5). Pastarasis raporte Vokietijos kancleriui Georgui von Hertlingui teigė, kad Lietuvos Tarybai turi būti suteikta (iki tam tikro lygio) Vyriausybės vieta, o su Lietuvos Tarybos nariais turėtų būti elgiamasi kaip su Krašto Vyriausybės nariais (6). R. Nadolny teigimu, „Lietuvos Taryba

(2) 1917 m. lapkričio 26 d. (s. k.) laikraštyje *Santara* buvo pranešta, kad „oficialiniai Taryba pradės dirbti, kiek tenka patirti, maždaug po mėnesio, kada bus priruoštas ir tinkamas butas“. Žr. [95].

(3) „Lietuvos Tarybos laikinasis prezidiumas Tarybos reikalais priima kasdien, išėmus šventadienius, nuo 12 val. iki 13 val. Jurgio prosp. 24–6“. Žr. [114].

(4) Faktą, kad patalpos darbui nebuvo tinkamos, patvirtina ir 1918 m. vasario 18–21 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo protokolai. Juose teigiama, kad pastate dar buvo daug iš privačių asmenų rekvizuotų daiktų, kuriuos reikėjo kažkur išvežti, kad galėtų atlaisvinti patalpas ir pradėti jų remontą. Žr. [46].

(5) 1918 01 28 R. Nadolny raportas Vokietijos kancleriui Hertlingui. *AAAA_RZ201_021713_157–158*.

(6) „Dem Landesrat sollte wenigstens bis zu einen gewissen Grade die Stellung einer Regierung eingeräumt und den Mitglieder des Landesrats auch persönlich die Behandlung zuteil werden, die ihnen als Mitglieder einer Landesregierung zukommt“. Žr. [1].

turėtų kuo skubiau gauti deramą pastatą, o ne tokį, kuris dabar yra naudojamas ir kur tebėra privatūs butai su rekvizuotais baldais“ [1]. Jo manymu, Vokiečių karo vadovybė Lietuvoje tikrai galėtų skirti kurį nors iš jos naudojamų Rusijos valdžios institucijų pastatų („Regierungsgebäude“) [1].

Lietuvos Taryba iki 1918 m. kovo 19 d. posėdžiavo įvairių visuomeninių lietuvių organizacijų patalpose (7), o nuolatinės Lietuvos Tarybos būstinės paieškos ir derybos su VKVL vyko visą sausio mėnesį. Jas vesti buvo ipareigotas Lietuvos Tarybos laikinasis prezidiumas (8); su VKVL atstovais tiesiogiai bendravo A. Smetona [81, 177]. Lietuvos Tarybos būstinės klausimas buvo svarstomas 1918 m. sausio 10–12 d. plenariniuose posėdžiuose [81, 177, 178]. Iš pradžių buvo nutarta užimti laisvus kambarius VKVL pasiūlytuose Vyskupų rūmuose, kuriuose buvo įsikūrusi ligoninė (9), tačiau juos apžiūrėjęs, persigalvota [81, 178]. 1918 m. sausio 12 d. Lietuvos Tarybos posėdyje A. Smetona pasiūlė Vyskupo rūmų neatsisakyti, bet nurodyti, kad „negalima tuo tarpu ten persikelti ir reikalauti arba „Samelstelle“, arba „Feldpost“ [81, 178]. Posėdžio metu A. Smetona ir P. Klimas Lietuvos Tarybos būstinės reikalais buvo išvykę į VKVL ir grįžę pranešė, kad „Kugleris žadėjo per 2–3 dienas duoti atsakymą dėl buto“ [81, 178–179].

1918 m. sausio 29 d. plenariniame posėdyje A. Smetona, sugrįžęs iš susitikimo su VKVL atstovais, pranešė džiugią žinią, kad „vokiečių valdžia duoda Tarybai butą „Feldpost“ [81, 200]. Nutarta „pavesti prezidiumui ir įgalioti jį priimti tą butą kaipo laikiną buveinę“ [81, 200]. 1918 m. sausio 30 d. plenarinio posėdžio metu A. Smetona ir V. Mironas, apžiūrėję būsimą Lietuvos Tarybos būstinę („butą Feldpost“), konstatavo, kad „prezidiumas atranda Tarybai tinkamais“ [81, 201]. Buvo nutarta, kad „Taryba sutinka priimti tuos namus ir paveda prezidiumui tą priėmimą įvykinti“ [81, 201].

Tikėtina, kad jau minėtame R. Nadolny raporte reicho kancleriui išsakytos mintys pasiekė ir Vokiečių karo vadovybę Lietuvoje. Lietuvos Tarybai buvo atiduoti ir kiti namai Šv. Jurgio g. 13 [46]. Gautiems pastatams Šv. Jurgio g. 11 ir Šv. Jurgio g. 13 reikėjo remonto. Finansais remontui rūpinosi Lietuvos Tarybos pirmasis vicepirmininkas J. Šaulys. 1918 m. vasario 13 d. ir vasario 16 d. plenariniuose posėdžiuose J. Šaulys informavo Lietuvos Tarybos narius apie asignuotas 50 tūkst. markių būstinės remonto darbams (10) ir 50 tūkst. markių „Lietuvos Tarybos išlaidoms“ (11). 50 tūkst. „Lietuvos Tarybos išlaidoms“ nutarta „priimti kaip avansą namams atnaujinti ir iš tų pinigų duoti vokiečių valdžiai apyskaitą“ [81, 213].

(7) Posėdžiai vyko „Lietuvių mokslo draugijos bute, Lydos g. Nr. 7“, J. Vileišio bute Šv. Jurgio g. 24–6, „Mokslo draugijos bute Aušros vartų g. Nr. 21“, „Lietuvių komiteto bute Didžioji g. Nr. 30“. Žr. [81, 131, 133, 203, 204].

(8) Lietuvos Tarybos laikinąjį prezidiumą iki 1918 02 15 sudarė: A. Smetona (pirmininkas), S. Kairys (pirminis vicepirmininkas iki 1918 01 26), V. Mironas (antrasis vicepirmininkas), J. Šaulys (pirminis (generalinis) sekretorius), P. Klimas (antrasis sekretorius), A. Stulginskis (pavduotojas). Žr. [125, 418].

(9) 1918 m. sausio 10 d. plenariniame posėdyje „buto klausimu“ buvo nutarta „tuo tarpu užimti liuosus jau kambarius buvusiuose vyskupo rūmuose, o toliau užimti kitus, kada bus iškraustyta ligoninė“. Žr. [81, 177].

(10) 1918 m. vasario 13 d. plenariniame posėdyje jis pranešė apie pasikalbėjimą su vokiečių valdžios viršininku von Heppe ir Lietuvos Tarybai asignuojamas 50 000 markių būstinės remonto darbams. Žr. [81, 205].

(11) 1918 m. vasario 16 d. J. Šaulys pranešė apie vokiečių valdžios raštą, kad „Lietuvos Tarybos išlaidoms skiriama 50 000 markių“. Žr. [81, 213].

Gautų pastatų remonto klausimus Lietuvos Tarybos prezidiumas (12) svarstė 1918 m. vasario 18–21 d. posėdžiuose. Nutarta namų remonto sąmatos sudarymui pasitelkti „specialistų“, o remonto darbams reikiamas medžiagas ir darbuotojus gauti iš „Stadbaurato“ tarpininkaujant VKVL [46]. Prezidiumo nariai pasiskirstė darbus. Susisiekti su „Stadbauratu“ buvo įpareigotas A. Smetona [46], o surasti darbų vykdytoją – J. Šernas. Iki tol jam buvo pavesta „vyriausia remonto priežiūra“, „sąskaitų kontrolė“ ir aprūpinimas malkomis [46].

Remonto darbų vykdytojas greitai buvo surastas. 1918 m. kovo 1 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo sprendimu juo tapo Antanas Rucevičius. Jis buvo pasamdytas 8 valandų darbo dienai už 350 markių atlygį per mėnesį, tačiau su viena sąlyga – kad vėliau jis gaus „vietą prie Tarybos“ [47]. A. Rucevičiui duotas pažadas buvo ištesėtas. 1918 m. kovo 11 d. jam buvo patikėta „Tarybos buhalterija“ [51], o nuo 1918 m. birželio 1 d. – dar ir Lietuvos Tarybos kasininko pareigos bei pakeltas atlygimas iki 400 markių per mėnesį [65, 121]. Lietuvos Tarybos būstinės apsaugai 1918 m. kovo 1 d. pasamdytas sargas iš pradžių atliko ir kurjerio funkcijas. Pirmuoju būstinės sargu tapo Antanas Švagždys [46].

1918 m. kovo 7 d. apie laikinoje būstinėje Šv. Jurgio g. 11 „greitu laiku“ pradėsiantį veikti Lietuvos Tarybos sekretoriatą (Centrinė raštinė) ir jo darbo valandas pranešė Lietuvos aidas (13). 1918 m. kovo 11 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas nutarė pranešti VKVL, kad visus popierius Tarybai ir jos komisijoms siųstų „Tarybos biurui, Šv. Jurgio g. Nr. 11“ [51]. Sekretoriato baldais – rašomaisiais stalais, kėdėmis, lentynomis, spintomis buvo pavesta pasirūpinti Lietuvos Tarybos sekretoriui J. Šernui [46], o Lietuvos Tarybos antspaudu, blankais, „markėmis“ (pašto ženklais) laiškam – J. Šauliui [46].

1918 m. balandžio 27 d. plenariniame posėdyje „Tarybos namų valdymas“ ir Lietuvos Tarybos kasos valdymas buvo pavestas Lietuvos Tarybos prezidiumui [81, 245]. Tame pačiame posėdyje buvo apsvaistytas ir patvirtintas ir „Lietuvos Tarybos prezidiumo užlaikymo“ projektas. Visiems prezidiumo nariams nustatyta 1 000 markių alga per mėnesį (pradedant ją mokėti nuo 1918 m. gegužės 1 d.), o prezidiumo pirmininkui dar ir 1 000 markių reprezentacijos išlaidoms. Iš sąmatos buvo išbraukta 1 000 markių alga prezidiumo nario pavaduotojui (tokio nebuvo – aut. past.), o jam skirti pinigai atiteko Lietuvos Tarybos „kanceliarijos išlaikymui“ [81, 246].

Iki 1918 m. liepos 2 d. laikinoje Lietuvos Tarybos būstinėje Šv. Jurgio g. 11 buvo įsikūręs ir veikė Lietuvos Tarybos administracinis padalinys Sekretoriatas (Centrinė raštinė), kuriame darbavosi jo vedėjas, sekretoriai ir sekretorės, mašininkės, buhalteris, kasininkas, kūrėsi biblioteka, kaupusi spaudą, žemėlapius, knygas. Tose pačiose patalpose dirbo Lietuvos Tarybos prezidiumas, nuo 1918 m. kovo 19 d. posėdžiavo Lietuvos Taryba, dirbo Skundų ir Tremtinių ir belaisvių gražinimo komisijos.

Iki 1918 m. vasaros Lietuvos Tarybos administracinio aparato darbų apimtys išsaugo. Buvo samdoma daugiau tarnautojų, reikėjo naujų patalpų, todėl 1918 m. birželio 15 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas nutarė pranešti VKVL, kad „Tarybos prezidiumas randa reikalingu palikti Tarybos žinioje dabartinį laikinąjį butą (Šv. Jurgio g. Nr. 11) ir tuomet, kuomet Tarybos biuras persikels į naujus namus (Šv. Jurgio g. 13)“ [64].

(12) Lietuvos Tarybos prezidiumas išrinktas 1918 m. vasario 16 d.: A. Smetona (pirmininkas), J. Šaulys (pirminis vicepirmininkas), J. Staugaitis (antrasis vicepirmininkas), J. Šernas (sekretorius). Žr. [125, 418].

(13) „Tarybos biuras, kurs greitu laiku bus įtaisytas savo laikiname būste prie Šv. Jurgio gatvės Nr. 11, priims Tarybos reikalais kasdien, be šventadienių, nuo 10 ligi 11 val. iš ryto.“ Žr. [49].

1.3. Nuolatinė būstinė (1918 m. liepos 2 d.–1918 m. lapkričio 11 d.)

1918 m. liepos mėn. pradžioje remonto darbai nuolatinėje Lietuvos Tarybos būstinėje buvo baigti ir *Lietuvos aide* buvo pranešta, kad 1918 m. liepos 2 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas ir Lietuvos Tarybos Sekretoriatas (Centrinė raštinė) persikėlė į kitas patalpas (Šv. Jurgio g. 13). Tiesa, 1918 m. liepos 9 d. Lietuvos Tarybos plenariniame posėdyje užsiminta, kad „namų viduje jau viskas padaryta, tik dar nesutvarkyta elektra“ [81, 254]. Nuolatinėje būstinėje greta Sekretoriato (Centrinės raštinės) ėmė kurtis nauji padaliniai – Lietuvos Tarybos biblioteka, kiek vėliau – Spaudos biuras, o šalia Lietuvos Tarybos prezidiumo – Inteligentų registravimo skyrius ir Politikos skyrius (žr. 2.3.). Laikinojoje būstinėje (Šv. Jurgio g. 11) iki Komisijų reorganizacijos (žr. 2.3.) pasiliko dirbti Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo, Skundų komisijos, planavo persikelti ir Teisių komisija [112].

Lietuvos Tarybos būstinės (Šv. Jurgio g. 13) salės papuošimo projektą rengė Tadas Daugirdas. Už projektavimo darbus jam buvo sumokėta 430 markių ir atlygintos kelionės išlaidos iš Kauno ir atgal (270 markių). Jam buvo patikėtas ir Lietuvos miestų herbų, kurie puošė salę Lietuvių konferencijos Vilniuje metu, atnaujinimas ir parengimas [58]. Lietuvos miestų herbai turėjo papuošti Lietuvos Tarybos posėdžių salę. Už Lietuvos Tarybos būstinės remontą Vilniaus m. architektui V. Hechtui Lietuvos Tarybos prezidiumas padovanojo auksinį laikrodį su Lietuvos Herbu ir surengė padėkos vakarienę [69].

2. „PUIKI CENTRINIO VALSTYBĖS APARATO PRADŽIA“. LIETUVOS TARYBOS ADMINISTRACINIO APARATO STRUKTŪROS RAIDA

2.1. Sekretoriatas (Centrinė raštinė)

Šaltiniuose ir istoriografijoje Lietuvos Tarybos sekretoriatas (Centrinė raštinė) vadinamas labai įvairiai – „nuolatinis biuras“, „biuras“, „sekretoriatas“, „raštinė“, „centrinė raštinė“, „kancelarija“. Kad nebūtų painiavos, šį administracinį padalinį vadinsime Lietuvos Tarybos Sekretoriatu (Centrine raštine). „Centrine raštine“ vadinsime todėl, kad Lietuvos Tarybos komisijos galėjo turėti ir turėjo komisijų raštines. Jas mūsų tekste vadinsime būstinėmis. Pavadinimo „biuras“ taip pat atsisakyta, nes „biuru“ dažnai buvo vadinama ir Lietuvos Tarybos būstinė, ir Sekretoriatas (Centrinė raštinė), ir Lietuvos Tarybos komisijų būstinės, ir kiti Lietuvos Tarybos administraciniai padaliniai, kurie neretai dirbo tame pačiame pastate.

Administracinio padalinio steigimas „prie Lietuvos Tarybos“ buvo numatytas VKVL parengtame Lietuvos Tarybos Statuto (toliau – Statutas) projekto 3-iaame paragrafe [81, 136–137]. Statuto projektas buvo svarstytas Lietuvos Tarybos antroje sesijoje 1917 m. spalio 5–6 dienomis. Su formuluote „prie Lietuvos Tarybos“ Lietuvos Tarybos nariai kategoriškai nesutiko, nes esą „toksai biuras gali būti tiktai pačios Tarybos žinioje“. Todėl buvo pasiūlyta kompromisinė formuluotė – „prie Lietuvos Tarybos steigiamas nuolatinis biuras, kursai yra prezidiumo žinioje“ [81, 136]. Nei antroje sesijoje, nei kitose Statuto projektas nebuvo patvirtintas, tačiau bendru sutarimu (arba pagal nutylėjimą [81, 255–256]) jo nuostatomis buvo vadovaujamosi praktikoje. Todėl pasibaigus Lietuvos Tarybos antrai sesijai, krašto visuomenei buvo paskelbta apie Lietuvos Tarybos Sekretoriato įkūrimą iš pradžių laikinose privačiose patalpose J. Vileišio bute (Šv. Jurgio pr. 24–6), vėliau (nuo 1918 m. kovo 11 d.) laikinoje Lietuvos Tarybos būstinėje (Šv. Jurgio g. 11) ir nuo 1918 m. liepos 2 d. – nuolatinėje Lietuvos Tarybos būstinėje (Šv. Jurgio g. 13).

Jau minėjome, kad 1917 m. spalio 13 d. *Lietuvos aide* buvo pranešta apie naujos administracinės struktūros – Lietuvos Tarybos Sekretoriato darbo valandas (14). Sekretoriatas tapo Lietuvos Tarybos vykdomuoju organu, tvarkančiu einamuosius reikalus. Jis buvo subordinuotas Lietuvos Tarybos prezidiumui. Sekretoriato vadovą skyrė Lietuvos Tarybos prezidiumas bendru sutarimu. Tiesa, Sekretoriato vadovas dokumentuose dažniausiai vadinamas „raštinės vedėju“ [81, 173], „biuro vedėju“, „centralinio Tarybos biuro vedėju“ [59], todėl neretai dėl to kyla painiava, aiškinantis, kiek tų „biurų“ buvo. Lietuvos Tarybos Komisijos savo būstinėje taip pat turėjo raštinę, sekretorių ir / ar reikalų tvarkytoją. Juos skirdavo ir atlyginimą už darbą numatydavo Lietuvos Tarybos prezidiumas.

1918 m. vasario 18–21 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje nutarta užvesti 6 bylas: Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžių protokolų, Lietuvos Tarybos posėdžių protokolų, įvykdytų Lietuvos Tarybos nutarimų, neįvykdytų Lietuvos Tarybos nutarimų, Lietuvos Tarybos buhalterijos, Lietuvos Tarybos gaunamų raštų ir Lietuvos Tarybos siunčiamų raštų [46]. Buhalterijos bylą suformuoti pavesta Česlovui Liandsbergiui [51]. Susipažinus su planuojamų vesti bylų nomenklatura (1918 m. vasario 21–28 d.) ir vėliau egzistavusia praktika (1918 m. liepa–lapkritis) paaiškėjo, kad kiekviena Lietuvos Tarybos komisija, nors ir turėjo savo raštų registracijos knygą, tačiau visus Lietuvos Tarybos vardu siunčiamus raštus registravo Sekretoriате (Centrinėje raštinėje). Iš jo išeinantys Lietuvos Tarybos komisijų parengti raštai buvo pasirašyti trijų asmenų – Lietuvos Tarybos pirmininko, Lietuvos Tarybos generalinio sekretoriaus ir Lietuvos Tarybos komisijos pirmininko. Tokių raštų pavyzdžiais galėtų būti Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos pirmininko A. Stulginskio parengti įgaliojimų raštai [35; 4; 5]. Jų viršuje kairiajame rašto kampe dedamas spaudas „Lietuvos Taryba“ ir įrašomas rašto registracijos numeris.

Peržiūrėjus devyniolikos Lietuvos Tarybos ir Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. balandžio 30 d.–1918 m. lapkričio 10 d. [25; 26; 13; 15; 6; 34; 21; 12; 7; 8; 36; 23; 22; 16], siunčiamų raštų registracijos numerius matyti, kad iki 1918 m. lapkričio 11 d. egzistavo bendra Lietuvos Tarybos ir Lietuvos Tarybos prezidiumo siunčiamų raštų registracija. Išsiųstas 1661 raštas [43]. Po visais siunčiamais raštais buvo Lietuvos Tarybos pirmininko, generalinio sekretoriaus ir Lietuvos Tarybos konkrečios komisijos pirmininko arba tik Lietuvos Tarybos pirmininko ir generalinio sekretoriaus parašai. Išimtį sudaro (iš tų 19-os siunčiamų raštų) du siunčiami raštai, pasirašyti ne Lietuvos Tarybos pirmininko A. Smetonos, o Jurgio Šaulio ir vienu atveju generalinio sekretoriaus Petro Klimo (1918 m. rugpjūčio 29 d. [37]), o kitu atveju – Jokūbo Šerno (1918 m. spalio 28 d. [42]), kurie turėjo kitokią numeraciją. Tai leistų daryti prielaidą, kad Lietuvos Tarybos vicepirmininkas galėjo turėti atskirą siunčiamų raštų bylą. Tai visai tikėtina, nes Lietuvos Tarybos vicepirmininkas J. Šaulys turėjo padėjėjų ir patarėjų (pvz., V. Štašinskas) [59].

2.2. Lietuvos Tarybos biblioteka ir knygynas

Įsibėgėjus Sekretoriato (Centrinės raštinės) darbui, po truputį Lietuvos Tarybos būstinės patalpose buvo kuriama ir Lietuvos Tarybos biblioteka. Joje kaupiama literatūra lietuvių ir užsienio kalbomis apie Lietuvą (1918 m. balandžio 20 d. ir 22 d. užsakytos visos Pirmojo pasaulinio karo metu išleisto knygos apie Lietuvą [56]), žodynai, žinynai, užsienio (Lenkijos, Vokietijos) ir lietuvių periodinė spauda. Lietuvos Taryba rinko ir kaupė medžiagą ne tik apie Lietuvą. 1918 m. kovo 11 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje buvo nutarta „užsakyti

(14) „Lietuvos Tarybos laikinis prezidiumas Tarybos reikalais priima kasdien, išėmus šventadienius, nuo 12 val. iki 13 val. Jurgio prosp. 24–6.“ Žr. [114].

firmai Klose und Seidel“, Berlyne, kad „siųstų Tarybai per pusę metų iškarpas iš vokiečių laikraščių“ ir apie istorines Lietuvos kaimynės – „Kuršą, Lifliandiją, Estliandiją, Ukrainą ir Lenkiją“ [51].

Lietuvos Taryba palaikė ryšį su lietuvių laikraščių, ypač leidžiamų Vilniuje, redakcijomis (*Lietuvos aidas, Darbo balsas*), domėjosi spaudos padėtimi krašte (15). 1918 m. kovo 21 d. plenariniame posėdyje svarstė „spaudos cenzūros palengvinimą“ [81, 226]. 1918 m. kovo 11 d.–gegužės 2 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžiuose nutarta prenumeruoti laikraščius: *Berliner Tageblatt, Vorwärts, Germanija, Vossische Zeitung, Czas, Nowa Reforma, Naprzod, Kurjer Poznanski, Kraj, Kurjer Warszawski, Godzina Polski* [52], *Das neue Litauen* [56], *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* [55], *Monitor Polski* [57], visus vietinius ir visus Lietuvoje einančius lietuvių laikraščius [52].

„Tarybos biblioteka“ pirmą kartą Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžiuose paminėta 1918 m. liepos 15 d. [70]. Tai nutiko neatsitiktinai. 1918 m. liepos 2 d. Lietuvos Tarybos Sekretoriatas (Centrinė raštinė) [112] persikėlė į naujas patalpas (Šv. Jurgio pr. 13), todėl turint nuolatinę būstinę buvo galima sparčiau plėsti ir pildyti Lietuvos Tarybos biblioteką. 1918 m. liepos 15 d. nutarta nupirkti „Tarybos bibliotekai“ šias knygas: Didžiąją enciklopediją Brokhauzo vokiečių ir rusų kalbomis, *Handwörterbuch der Staatswissenschaft*, taip pat visas knygas ir atlasus su žemėlapiais apie Lietuvą iš Kuršą, išėjusias karo metu vokiečių kalba [70]. Be bibliotekos, Lietuvos Taryba turėjo ir knygyną, jo priežiūra 1918 m. rugsėjo 19 d. buvo pavesta Petruui Klimui [76]. Jam buvo pavesta ir Lietuvos Tarybos leidybinė veikla [76].

1918 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumo posėdyje buvo nutarta atspausdinti spaustuvėje IX sesijos protokolus (50 egz.) [76], o 1918 m. spalio 26 d. – išleisti „Valstybės Tarybos dokumentų knygą“, kurią sudarytų oficiali „korespondencija Valstybės Tarybos su vokiečių valdžios įstaigomis vokiečių ir lietuvių kalbomis“ [76]. Ši užduotis buvo patikėta Jurgiui Šauliui. Jam 1918 m. lapkričio 4 d. pavesta įkurti „spaudos biurą“ [78], kuris 1918 m. lapkričio 12 d. tapo užsienio reikalų ministerijos spaudos biuru (16).

2.3. Inteligentų registracijos, Politikos, Skundų, Tremtinių ir belaisvių grąžinimo skyriai

Kiti Lietuvos Tarybos administracinio aparato padaliniai buvo kuriami prie Lietuvos Tarybos prezidiumo narių – pirmininko ir vicepirmininko. Pirmininkas nuolat turėjo ypatingų reikalų valdininkus (žr. 3.2), kurie atliko įvairius pavedimus, neretai užsienyje. 1918 m. liepos 1 d. įsteigtam Inteligentų registracijos skyriui pavesta vadovauti Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininko ypatingųjų reikalų valdininkui Kazimierui Vizbarui [71]. Lietuvos Valstybės Tarybos narius apie Inteligentų registracijos skyriaus prie prezidiumo įsteigimą informavo J. Šaulys 1918 m. liepos 23 d. plenariniame posėdyje [81, 287]. Jis iš dalies dubliavo Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos vykdomą inteligentų ir specialistų registraciją, tačiau A. Smetona tame problemos neįžvelgė. Jo manymu, „prezidiumo registravimo biuras neprieštarauja Tremtinių komisijos registravimui, nes 1) rinkis platesnes žinias, 2) registruos ir tuos, kurie neparėjo per biurą ir 3) kurie dar Rusijoje paliko, kad pradėję departamentus taisyti ir valdžią imtis, žinotume, ką turime, su kuo dirbsime. Imsime žinių ir iš tremtinių komisijos“ [81, 287]. A. Smetonai pritarė ir

(15) 1918 m. kovo 5 d. buvo paskaityti „memorialai apie spaudos stovį“. Juos parašė *Lietuvos aidas* ir *Darbo balso* redakcijos. Tačiau nutarta kol kas jokių priemonių nesiimti. Žr. [48].

(16) URM spaudos biuras veikė Lietuvos Valstybės Tarybos būstinėje (11 kabinetas). Darbo laikas buvo kasdien nuo 10 iki 13 val. ir nuo 17 iki 19 val. Žr. [104].

J. Šaulys, teigdamas, kad Inteligentų registracijos skyriaus tikslas – „rinkti specialias žinias apie tinkamus valstybės valdininkus“ [81, 287].

Persikėlimas į nuolatinę Lietuvos Tarybos būstinę Šv. Jurgio pr. 13 paskatino ne tik Lietuvos Tarybos bibliotekos ir Inteligentų registracijos skyriaus, bet ir Politikos skyriaus prie prezidiumo atsiradimą. Tokio skyriaus atsiradimas 1918 m. rugpjūčio mėn. galėjo būti susijęs su diskusijomis Lietuvos Valstybės Tarybos plenariniuose posėdžiuose (1918 m. liepos 26–27 d. [81, 309–311]) dėl politikos departamento ir dėl užsienio reikalų departamento. A. Smetona diskusijoje dėl politikos departamento pabrėžė, kad „visas jo darbas turėtų eiti per Tarybos prezidiumą“ [81, 310]. Analogiškos nuomonės, tik dėl užsienio reikalų tvarkymo („užsienio politikos“), laikėsi ir J. Šaulys [81, 310]. M. Yčas siūlė ir toliau palikti „užsienių politikos reikalus žinioje Tarybos prezidiumo“ [81, 310]. Diskusija apie tai, ar reikėtų Lietuvos Tarybai perimti iš Vokietijos „Lietuvos valstybės atstovavimą“ užsienyje, padalijo tarybos narius į dvi gruputes. Viena jų – A. Smetona, J. Šaulys, M. Yčas buvo už tai, kad viskas turi likti kaip yra, t. y. užsienio reiklaus ir toliau tvarko Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumas, o diplomatinį atstovavimą vykdo Vokietija. Kita gruputė – S. Šilingas, J. Purickis, K. Bizauskas – pasisakė už tai, kad Lietuvos Valstybės Taryba turi perimti iš Vokietijos „Lietuvos valstybės atstovavimą“ užsienyje [81, 309–311].

1918 m. liepos 27 d. plenarinių posėdžių metu nugalėjo A. Smetonos gruputė (J. Šaulys ir M. Yčas), kuri pasisakė už tai, kad „Lietuvos valstybės atstovavimą“ užsienyje neperimti, o palikti jį Vokietijos pareigūnams. Departamentų projektas, sukėlęs daug aistrų plenarinių posėdžių metu, baigėsi tuo, kad VKVL atsisakė jį patvirtinti. Tačiau Lietuvos Tarybos prezidiumui kartu su Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komiteto pirmininku į užsienį siunčiant vis daugiau įgaliotinių, o Lietuvos Tarybos bibliotekoje kaupiantis informacijai iš Lietuvos ir užsienio, reikėjo intelektualinių pajėgų visa tai analizuoti ir informuoti visuomenę apie Lietuvos Valstybės Tarybos darbus, todėl prie Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumo buvo įsteigtas Politikos skyrius, kuriame dirbo du referentai politikos klausimais, jiems talkino padėjėja (žr. 3.3.).

Po 1918 m. liepos 30 d. Lietuvos Valstybės Tarybos plenarinio posėdžio dvi komisijos virto Lietuvos Tarybos skyriais. Tai – Skundų komisija ir Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisija. 1918 m. balandžio 27 d. Kaune, Panevėžyje ir Telšiuose įsteigti Skundų komisijos padaliniai („biurai“), kurių išlaidos buvo įtrauktos į Skundų komisijos sąmatą [81, 243], po reorganizacijos virto Lietuvos Valstybės Tarybos Skundų skyriais kituose miestuose.

Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūrinių padalinių kūrimosi apžvalga leistų konstatuoti, kad nuo 1917 m. rugsėjo 23 d. iki 1918 m. lapkričio 11 d. buvo suformuoti ir nuolat plėtėsi Lietuvos Tarybos bendrieji padaliniai – centrinė raštinė, biblioteka, knygynas, spaudos biuras ir specialieji padaliniai prie Lietuvos Tarybos prezidiumo – Inteligentų registracijos skyrius ir Politikos skyrius, taip pat Lietuvos Valstybės Tarybos skyriais virtusios Skundų ir Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos.

3. „LAISVOSIOS LIETUVOS BŪSIMIEJI DARBININKAI“. LIETUVOS TARYBOS ADMINISTRACINIO APARATO PERSONALAS

Teisės istorikas M. Maksimaitis monografijoje *Mažoji konstituanta. Lietuvos Taryba atkuriant valstybingumą* vartoja keletą sąvokų, kuriomis galėtume pasinaudoti rekonstruodami Lietuvos Tarybos administracinio aparato struktūrą ir administracinio aparato darbuotojų (vėliau – valdininkų) pareigybes. Tai – „Tarybos aparatas“ [125, 157, 158], „Tarybos biuras“ ir „Tarybos biuro tarnautojai“ [125, 157], „Tarybos tarnautojų darbo laikas“ [125, 158], „darbuotojų aparatas“ ir „aptarnaujantis personalas“ [125, 74]. „Aptarnaujančiam personalui“

M. Maksimaitis priskyrė Lietuvos Tarybos raštinės vedėją – Vladą Stašinską [125, 74; 81, 173], kas logiškai leistų daryti prielaidą, kad Lietuvos Tarybos raštinės personalas „darbuotojų aparatui“ nepriklausė. Tačiau ar iš tiesų taip?

Lietuvos Tarybą iki kooptavimo sudarė 20 narių. Lietuvos Tarybos komisijos buvo sudarytos iš Lietuvos Tarybos narių ir iš esmės užsiėmė teisėkūros procesu (išskyrus Skundų ir Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijas – aut. past.) ir intelektualinių pajėgų konsolidacija (žr. 4.2.3.). Lietuvos Tarybos prezidiumas atliko vadybinį darbą, reprezentavo Lietuvos Tarybą krašte ir užsienyje, ieškojo Lietuvos Tarybos administraciniam aparatui ir Lietuvos valstybės valdymo aparatui tinkamų asmenų (17), koordinavo jų registraciją ir organizavo įdarbinimą [72]. Jau egzistuojanti praktika buvo fiksuota 1918 m. lapkričio 11 d. skubos tvarka patvirtintame [81, 387; 125, 196] Lietuvos Valstybės Tarybos Statute [125, 398]. Pirmos jo dalies („I. Prezidiumas“) 9-ame paragrafe konstatuota, kad „V. Tarybos valdininkai skiriami V. Tarybos Prezidiumo“ [125, 398]. Panaudotas terminas „V. Tarybos valdininkai“ tikrai nereiškė Lietuvos Valstybės Tarybos narių. Tai ir buvo tas „darbuotojų aparatas“, t. y. Lietuvos Tarybos administracinio aparato darbuotojai, už kurių darbo priežiūrą buvo atsakingas Lietuvos Tarybos prezidiumo sekretorius. Ši nuostata taip pat buvo įtraukta į Lietuvos Valstybės Tarybos Statutą (8 paragrafas) [125, 197, 398].

Visą administracinį darbą, tai yra jau išvardytų procesų administravimą, vykdė Lietuvos Tarybos prezidiumo sekretoriai su jiems subordinuotų Lietuvos Tarybos administracinių padalinių (sekretoriatas, skyriai ir kt.) vadovais ir jiems pavaldžiais „valdininkais“ ir / ar „darbuotojais“. Jiems talkino mašininkės(-ai), sekretorės(-iai), įvairias funkcijas atliekantys Sekretoriato (Centrinės raštinės) darbuotojai, būstinės sargas, šveicorius, kurjeris. Jie vykdė konkrečius Lietuvos Tarybos „valdininkų“ / „darbuotojų“ pavedimus.

Šaltinių ir istoriografijos analizė leistų išskirti Lietuvos Tarybos administraciniame aparate egzistavusias darbuotojų / valdininkų pareigybes, įvardyti jas užėmusius asmenis ir jų atliekamas funkcijas. Pagal mokamą atlygį už darbą aiškiai matyti takoskyra tarp aukštesnio ir žemesnio rango pareigybių. Prie aukštesnio rango pareigybių, kuriose dirbant alga buvo 400–500 markių per mėnesį (kartais dar ir priedai), priskirtinos „Lietuvos Tarybos (prezidiumo) centrinio biuro vadovo“ (Centrinės raštinės vadovo – aut. past.), „ypatingųjų reikalų valdininko prie pirmininko“, „Lietuvos Tarybos vicepirmininko padėjėjo ir teisės patarėjo“, „politikos referento“, „remonto darbų prižiūrėtojo“, prie žemesnio rango – „raštininko(ės)“, „sekretoriaus(ės)“, „vertėjo“ ir žemiausio rango pareigybių – „būsto sargas“, „šveicorius“, „kurjeris“.

3.1. Lietuvos Tarybos Sekretoriato (Centrinės raštinės) vadovai ir jų funkcijos

1917 m. spalio 13 d.–1918 m. lapkričio 11 d. laikotarpiu Lietuvos Tarybos Sekretoriatas (Centrinė raštinė) turėjo du vadovus – advokatą Vladą Stašinską (iki 1918 m. gegužės 23 d.) ir Eduardą Misevičių (iki 1918 m. lapkričio 11 d.).

Lietuvos Tarybos „raštinės vedėjas adv[okatas] Stašinskas“ yra minimas 1918 m. sausio 9 d. Lietuvos Tarybos posėdyje dalyvavusių asmenų sąrašė [81, 173]. Lietuvos vyriausybių (1918–1940 m.) ministrų biografiniame žodyne teigiama, kad V. Stašinskas Lietuvos Tarybos raštinės vedėju dirbo nuo pat „Lietuvos Tarybos sudarymo“. Taigi, tiek laikiname „privatiniame bute“ (iki 1918 m. kovo 11 d.), tiek ir laikinoje būstinėje Šv. Jurgio g. 11 veikusiai Centrinei raštinei vadovavo V. Stašinskas. Už darbą jam buvo mokama 500 markių per mėnesį alga [59]. 1918 m. gegužės 27 d. jis tapo Lietuvos Tarybos vicepirmininko

(17) M. Maksimaitis teigia, kad „Tarybos prezidiumas buvo pripažįstamas vykdančiu išsyk dviejų institucijų – Tarybos vadovo ir laikinos vykdomosios valdžios funkcijas“. Žr. [125, 157].

Jurgio Šaulio padėjėju ir patarėju teisės klausimais, paliekant tą pačią algą per mėnesį [59]. Sėkmingai pradėtą karjerą Lietuvos Tarybos administraciniame aparate pratęsė tapdamas vidaus reikalų ministru pirmojoje laikinojoje Lietuvos vyriausybėje.

1918 m. gegužės 27 d. V. Stašinsko įpėdiniu šiose pareigose tapo iš Minsko atvykęs Minsko Lietuvių Tarybos sekretorius ir Šelpimo komiteto narys Eduardas Misevičius [59]. Jį, kaip tinkamą kandidatą, pastebėjo Vladas Mironas 1918 m. balandžio 9 d. vizito Minske metu [3; 122] ir 1918 m. balandžio 13 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje pasiūlė pakviesti dirbti į Lietuvos Tarybos Sekretariatą (Centrinę raštinę). Nusiųsti kvietimą į Minską apsiėmė A. Smetona [54].

Apie E. Misevičiaus atvykimą į Vilnių 1918 m. gegužės 23 d. buvo pranešta spaudoje. Paminėta, kad jis į Vilnių atvyko „Tremtinių grąžinimo reikalais“ ir „laikini apsigyveno viešbutyje *Nobless*“ (18). Oficialiai nuo 1918 m. gegužės 23 d. pasamdytam E. Misevičiui už darbą kas mėnesį buvo mokama 500 markių alga [59]. 1918 m. spalio 1 d. E. Misevičiui prie algos pridėta dar 100 markių „brangenybės priedo mėnesiui“ [77].

1918 m. spalio 10 d. Lietuvos Valstybės Tarybos Centrinėje raštinėje, vadovaujami E. Misevičiaus, darbavosi 5 asmenys: Petras Klimas, Felicija Bortkevičienė, Bulotaitė, Skvirblytė ir Grigaitytė [39]. A. Voldemarusi pasirašius pirmuosius šešis įsakymus, E. Misevičius tapo vienu iš šešių pirmų užsienio reikalų ministerijos tarnautojų (19).

Lietuvos Tarybos Centrinės raštinės vadovas buvo atsakingas už sklandų jos darbą ir Lietuvos Tarybos komisijų komunikaciją su Lietuvos Tarybos prezidiumu. 1918 m. balandžio 26 d. Lietuvos Tarybos posėdyje buvo nutarta, kad visos Lietuvos Tarybos suformuotos komisijos turėjo paskirti kontaktinį asmenį ryšiai su Lietuvos Tarybos prezidiumu palaikyti [81, 241–242, 327; 44].

1918 m. liepos 30 d. Lietuvos Valstybės Tarybos posėdyje reorganizavus komisijų veiklą, prie jau esamų Centrinės raštinės vedėjo funkcijų prisidėjo dar viena – informacijos sisteminimas ir koordinavimas, persiuntimas prezidiumui pavaldiems padaliniais [44; 81, 327]. Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumas nuo 1918 m. rugpjūčio 1 d. laikėsi nuostatos, kad „visokius liudijimus ir įgaliojimus, nuo komisijų pareinančius, komisijoms pristatant išdavinės tik Prezidiumas“ [44]. Visa oficiali Komisijų korespondencija turėjo eiti per bendrą Lietuvos Valstybės Tarybos įeinančių ir išėinančių raštų registraciją. Komisija galėjo turėti atskirą registracijos knygą [44].

Centrinės raštinės vadovas buvo informuojamas apie Lietuvos Tarybos plenumų metu priimtus nutarimus, susijusius su Lietuvos Tarybos administruojamų padalinių funkcijomis, subordinacija ir panašiais dalykais [44; 81, 327].

3.2. Ypatingų reikalų valdininkai prie Lietuvos Tarybos pirmininko

1918 m. gegužės mėnesį, prasidėjus intensyvesniam tremtinių ir pabėgėlių grįžimui iš Rusijos, Lietuvos Tarybos pirmininkui prirėikė patikimų valdininkų organizuojant ir koordinuojant su tuo susijusias veiklas bei komunikuojant su lietuviais už Oberosto ribų. Taip radosi „ypatingų reikalų valdininko prie Lietuvos Tarybos pirmininko“ pareigybė. Daugiausiai

(18) Tuo metu apie E. Misevičiaus paskyrimą į Lietuvos Tarybos Centrinės raštinės vedėjus nežinota, todėl parašyta, kad „Misevičius pasilieka Vilniuje ir darbuosis tremtinių grąžinimo komisijoje prie Lietuvos Tarybos“. Žr. [102].

(19) Pirmieji šeši užsienio reikalų ministerijos tarnautojai: Valerija Čiurlionaitė, Matas Bagdonas, Sofija Jokubauskaitė, Eduardas Misevičius, Juzefa Zaleckienė, Vincenta Matulaitytė. Žr. [123].

informacijos šaltiniuose yra išlikę apie du ypatingų reikalų valdininkus – advokatą Kazimierą Vizbarą ir karininką Balį Giedraitį.

Iš Rygos atvykęs advokatas Kazimieras Vizbaras nuo 1918 m. gegužės 1 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo buvo pasamdytas „ypatingųjų reikalų valdininku prie pirmininko“. Nutarta jam skirti 500 markių algą per mėnesį ir apmokėti jo kelionės iš Rygos į Vilnių išlaidas [58]. K. Vizbaras vykdė įvairius A. Smetonos pavedimus. Vienas pirmųjų pavedimų buvo duotas gegužės 21 d. vykti į Kupiškio apskritį ir į Rygą. Lietuvos Tarybos išduotame liudijime (*Bescheinigung*, reg. Nr. 240/490) teigiama, kad „Kazimieras Vizbaras yra valdininkas ypatingiems reikalams prie Lietuvos Tarybos pirmininko“ [10; 11].

K. Vizbaras, A. Smetonos įgaliotas, parengė Užsienio reikalų ministerijos projektą. Lietuvos Tarybos pirmininkui jis buvo pristatytas 1918 m. liepos 5 dieną. Projekte numatyta skirti pasiuntinius, konsulus, misijas, toliau vykdyti pabėgėlių grąžinimą ir jų turto atgavimą, taip pat iš Lietuvos išvežtų archyvų ir istorinę vertę turinčių daiktų, VU bibliotekos atgavimą [27].

Prie Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. liepos 1 d. nusprendus steigti Inteligentų registracijos skyrių (20), jo vadovu 1918 m. liepos 16 d. buvo pasirinktas K. Vizbaras [71]. Jau minėjome, kad Lietuvos Valstybės Tarybos nariai apie Inteligentų registracijos skyrių prie prezidiumo buvo informuoti 1918 m. liepos 23 d. posėdyje [81, 287].

Kazimierui Vizbarui, kaip ypatingųjų reikalų valdininkui, teko atlikti ne tik įvairias užduotis, vadovauti Lietuvos Tarybos administraciniam padaliniiui, bet ir vykti į įvairias misijas. Viena pirmųjų buvo pasirūpinti audinio Lietuvos tautinei vėliavai išsigijimu. Tautinių vėliavų siuvimui nebuvo tinkamo audinio, todėl jis buvo komandiruotas į Rygą (21). Kita misija – atlikti tremtinių grąžinimo komisijų (Minske, Oršoje) revizijas ir parvežti į Lietuvos Tarybos kasą jose už registracijos ir pasų išdavimo mokesčius surinktus pinigus [40; 41]. Liudijimas šiai misijai buvo išduotas 1918 m. liepos 5 d. [31]. 1918 m. spalio mėnesį K. Vizbaras parvežė Minsko komisijos Tremtiniams Lietuvon grąžinti kasoje (15 tūkst. markių) ir Lietuvos Valstybės Tarybos įgaliotinio Oršoje (3882 markės) surinktus pinigus ir perdavė juos Lietuvos Tarybos kasai [40; 41]. Taip pat įvertino Pijaus Mičiulio ir Danieliaus Alseikos darbą komitete [45].

1918 m. lapkričio mėn. pradžioje K. Vizbaras tapo Ministrų kabineto reikalų vedėju („Ministrų Tarybos dalykų vedėjas“), o 1918 m. lapkričio 10 d. paskirtas „atstovauti interesus Lietuvos valstybės ir jos piliečių Rygoje ir kalbėti jos vardu su kitų valstybių atstovais“ [43].

Kitu ypatingųjų reikalų valdininku tapo Balyš Giedraitis. Jis Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumo buvo pasamdytas 1918 m. liepos 10 dieną. Jam buvo paskirta 300 markių algą per mėnesį ir 100 markių išlaidoms [71]. Vokiečių kalba išduotas liudijimas byloja, kad su Vokiečių karo vadovybe Lietuvoje šis paskyrimas buvo suderintas iš anksto (1918 m. birželio 12 d.) [19].

3.3. Politikos referentai

1918 m. birželio 1 d. Lietuvos Tarybos Sekretoriате (Centrinėje raštinėje) atsirado politikos referento pareigybė, kuri vėliau išsaugo į Politikos skyrių prie Lietuvos Valstybės Tarybos

(20) „Biure“ turėjo būti registruojami „lietuviai inteligentai visokių profesijų kaip pargrižę į Lietuvą, taip tuo tarpu pasilikę Rusijoje ir kituose užsieniuose, reikėjo tam darbui „tinkamo žmogaus“. Žr. 1918 07 01 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 41 [68, 124–125].

(21) 1918 m. gegužės 28 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje nutarta „Vizbarui, važiuojančiam Rygon, išduoti avansu 5 000 mr., kad nupirktų medegos vėliavoms ir kitų dalykų, reikalingų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo išskilmėms“. Žr. [60].

prezidiumo, o pastarasis – į Užsienio reikalų ministeriją (1918 m. lapkričio 7 d.). Politikos referentai daugiausia dėmesio skyrė vidinei ir išorinei Lietuvos Tarybos komunikacijai.

Pirmuoju Lietuvos Tarybos prezidiumo referentu politikos klausimais 1918 m. birželio 1 d. tapo Lietuvos Tarybos narys Petras Klimas. Jam buvo numatytos 4 darbo valandos per dieną ir 500 markių alga per mėnesį [62]. 1918 m. rugpjūčio 10 d. referente politikos klausimais (Politikos skyriuje) pasamdyta Jadvyga Chodakauskaitė. Už darbą jai buvo mokama 400 markių per mėnesį [74; 119].

1918 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumo posėdyje, dalyvaujant ir abiem politikos referentams, P. Klimas pateikė projektą, kuriame numatyta „kiek galima dažniau informuoti laikraščius ir Lietuvos Valstybės Tarybos narius bei tarnaujančius apie Tarybos darbus ir šiaip svarbesnius atsitikimus, kurie paliečia Valstybės Tarybą iš Lietuvos reikalų“. Tai daryti siūlė leidžiant tam tikrus biuletenius, kurie būtų spausdinami kasdien, kaip „bėgamosios Valstybės Tarybos žinios“, ir savaitinius biuletenius, kuriuose būtų svarbiausios informacijos suvestinės [76]. Kasdienius biuletenius buvo nutarta spausdinti Valstybės Tarybos biuro įėjimais ir naudoti „artimesnių Valstybės Tarybos žmonių“ informavimui kaip „bėgamasias Valstybės Tarybos žinias“. Tų biuletenių parengimas pavestas P. Klimui [76] (22). Jau rugsėjo mėnesį pasirodė trys „Bėgamųjų Lietuvos Valstybės Tarybos žinių“ numeriai [38].

Politikos referentai turėjo padėjėją. 1918 m. lapkričio 1 d. politikos referentų padėjėja pasamdyta Valerija Čiurlionaitė. Jai paskirta 250 markių alga per mėnesį [77]. A. Voldemarui pasirašius pirmuosius šešis įsakymus, V. Čiurlionaitė tapo viena iš šešių pirmų užsienio reikalų ministerijos tarnautojų [123].

3.4. Sekretoriai, raštininkai, mašininkai, vertėjai, buhalteriai, kasininkai ir kiti

Lietuvos Tarybos prezidiumas buvo atsakingas ne tik už Lietuvos Tarybos administracinių padalinių darbo organizavimą, bet ir už tinkamo administracinio aparato personalo (Sekretoriato), Lietuvos Tarybos Komisijų administracinio personalo (reikalų vedėjų, sekretorių), skyrių personalo, kito, įvairiems darbams reikalingo, personalo pasamdymą ir apmokėjimą už atliktą darbą.

Pirmiausiai rūpintis Lietuvos Tarybos Sekretoriato (Centrinės raštinės) personalu. Ši užduotis pavesta Lietuvos Tarybos prezidiumo sekretoriui J. Šernui [46]. Centrinėje raštinėje darbavosi ne tik sekretoriai(ės), mašininkai(ės), raštininkai(ės), vertėjai, buhalteriai, kasininkas, bet ir ne mažiau reikalingi sklandžiam administracijos darbui sargas, šveicorius, kurjeriai (žr. 1 lentelę). Lietuvos Tarybos laikinosios būstinės sargas ir kurjeris A. Švagždys buvo pasamdytas 1918 m. kovo 1 d. [46], t. y. tuo pat metu, kaip ir studentas Pranas Jucaitis „biuro darbams“ (žr. 1 lentelę). Pirmiausiai sekretoriais(ėmis), mašininkais(ėmis) kviesti asmenys iš Klaipėdos (Morta Kirvinskaitė), Rygos (Joana Putrytė), mokantys vokiečių kalbą. Jos ypač reikėjo susirašinėjant su VKVL ir rengiant įvairius raštus vokiečių kalba.

Laikinojoje būstinėje Šv. Jurgio g. 11 (nuo 1918 m. kovo 11 d.) pradėjus veikti Lietuvos Tarybos Sekretariatui (Centrinei raštinei), Česlovas Liandsbergis užvedė Lietuvos Tarybos buhalterijos knygas. Tolesnis jų tvarkymas perduotas Lietuvos Tarybos būstinės remonto darbų vykdytojui Antanui Rucevičiui [50]. 1918 m. balandžio 27 d. plenariniame posėdyje nutarus Lietuvos Tarybos prezidiumui pavesti ir „Lietuvos Tarybos kasos“ valdymą [81, 245], prireikė ir kasininko.

(22) 1918 09 19 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 59 [76, 133–134].

1 lentelė. Lietuvos Tarybos administracinio aparato darbuotojai (1918 m. kovo 1 d.–1918 m. lapkričio 11 d.)

Pareigybė	Asmens, paskirto į šias pareigas, vardas, pavardė, paskyrimo / atšaukimo data
Sekretoriai(-ės)	Pranas Jucaitis . 1918 03 01 pasamdytas „biuro darbams“. Numatytos 4 darbo valandos per dieną. Alga 200 markių per mėnesį. Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių komisijos sekretorius . Alga 400 markių per mėnesį. 1918 06 01 paskirtas Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių komisijos sekretoriumi .
	A. Skvirblytė . Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių komisijos sekretorė . Alga už 1918 gegužės mėn. – 150 markių, už 1918 birželio mėn. – 200 markių.
	Tumas Vaižgantas . Lietuvos Tarybos plenarinių posėdžių sekretorius . Už 17 darbo dienų sumokėta 255 markių.
	Stasys Šilingas . Lietuvos Tarybos plenarinių posėdžių sekretorius . Už 5 darbo dienas sumokėta 75 markės.
	Tadas Petkevičius . Lietuvos Tarybos plenarinių posėdžių sekretorius . Už 8 darbo dienas sumokėta 120 markių.
	Juozas Paknys . Lietuvos Tarybos Skundų komisijos sekretorius . Atsižvelgiant į jo šeimos aplinkybes, 1918 08 13 nutarta pridėti algos 100 markių per mėnesį [75].
Raštininkai(-ės)	Pranas Jucaitis . Paskirtas raštininku ir kitiems biuro darbams. Studentas. 200 markių per mėnesį. 1918 03 01 paskirtas biuro darbams.
	Felicija Bortkevičienė . Raštininke ir kitiems biuro darbams. Alga 250 markių per mėnesį. 1918 04 17 paskirta Lietuvos Tarybos biuro raštininke.
	Kazys Škirpa . Raštininkas prie Lietuvos Tarybos („Kanzlist bei der Taryba“). 1918 06 13 išduotas Lietuvos Tarybos prezidiumo liudijimas.
Mašininkai(-ės)	Morta Kirvinskaitė . 1918 03 11 nutarta pasamdyti „biuran prie rašomosios mašinos“. Jos atvykimu iš Klaipėdos rūpinosi J. Šaulys.
	Joana Putrytė . 1918 m. balandžio 20–22 d. nutarta pasamdyti „biuran prie rašomosios mašinos“. Jos atvykimu iš Rygos rūpinosi Lietuvos Tarybos prezidiumas.
	A. Skvirblytė . Dirbo Lietuvos Tarybos raštinėje nuo 1918 05 01. Alga už darbą buvo 150 markių per mėnesį.
	Marcelė Kubiliūtė . Lietuvos Tarybos biuro mašininkė . Alga per mėnesį 200 markių. 1918 06 04 pasamdyta Lietuvos Tarybos biuro mašininke iki 1918 07 01.
Vertėjai(jos)	Brazys Teodoras (prof., kunigas). Lietuvos Tarybos biuro vertėjas . Pakviestas 1918 06 04 vienam mėnesiui. Alga 400 markių.
	Konstantinas Jablonskis . Lietuvos Tarybos Teisių komisijos vertėjas . Alga 200 markių per mėnesį. 1918 07 15 pakviestas versti Teisių komisijos įstatymus.
	P. Šalčius . Lietuvos Tarybos Teisių komisijos vertėjas . Alga 200 markių per mėnesį. 1918 08 01 pakviestas versti Teisių komisijos įstatymus.
Valdininkas(-ė)	P. Biržys . Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos valdininkas . Nuo 1918 06 01 padidinta alga iki 300 markių.
Buhalteris	Antanas Rucevičius . Lietuvos Tarybos buhalteris nuo 1918 03 11
Kasininkas	Antanas Rucevičius . Nuo 1918 06 01 greta jau turimų pareigų turėjo atlikti ir kasininko pareigas. Alga padidinta iki 400 markių per mėnesį.

1 lentelė. (Tęsinys)

Pareigybė	Asmens, paskirto į šias pareigas, vardas, pavardė, paskyrimo / atšaukimo data
Reikalų vedėjas(-a)	Petras Leonas. 1918 08 08 pakviestas vienam mėnesiui „Teisių komisijos“ „darbams vesti“ ir projektams rengti. Alga 200 markių per mėnesį.
	J. Kubilius. Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos reikalų vedėjas. Nuo 1918 08 01 alga 500 markių per mėnesį.
Skundų rašytojas	P. Gaidelionis. Skundų rašytojas. Alga 400 markių per mėnesį.
Tarybos namų remonto prižiūrėtojas	Antanas Rucevičius. 1918 03 01 paskirtas Tarybos namų remonto prižiūrėtoju. Alga 350 markių per mėnesį už 8 darbo valandas.
Sargas	Antanas Švagždys. 1918 03 01 paskirtas Lietuvos Tarybos būsto sargu ir kurjeriu „50 rublių algos mėnesiui“. Taryba apmokėjo jo sąskaitą už kambarį, kurą ir šviesą.
Šveicorius	Antanas Švagždys. 1918 05 14 paskirtas Lietuvos Tarybos šveicoriumi. Alga 150 markių per mėnesį.
Kurjeris	Antanas Švagždys. Lietuvos Tarybos kurjeris „50 rublių algos mėnesiui“.
	Simanas Šerelis. 1918 05 14 paskirtas Lietuvos Tarybos biuro kurjeriu. Alga 150 markių per mėnesį. Taryba apmokėjo jo sąskaitą už kambarį, kurą ir šviesą.
	V. Papinigis. 1918 07 01 pasamdytas Lietuvos Tarybos biuro kurjeriu. Alga 150 markių per mėnesį. Taryba apmokėjo jo sąskaitą už kambarį, kurą ir šviesą.
	Vincas Kvietinis. 1918 07 01 pasamdytas Lietuvos Tarybos biuro kurjeriu. Alga 75 markių per mėnesį. Taryba apmokėjo jo sąskaitą už kambarį, kurą ir šviesą.

Sudaryta autorės remiantis: [79, 102–104, 106, 111–115, 119–121, 124, 127–129; 20].

Lietuvos Tarybos prezidiumas komisijų pirmininkų teikimu samdė darbuotojus (reikalų vedėjus, sekretorius, vertėjus) ir Lietuvos Tarybos komisijų administraciniams darbams (žr. 1 lentelę). Nauji darbuotojai buvo samdomi ir steigiamiems Lietuvos Tarybos administraciniams padaliniais (skyriams).

4. „TARYBOS BIURAN YRA REIKALINGI DARBININKAI – INTELIGENTAI“. PERSONALO KOMPLEKTAVIMAS NE TIK LIETUVOS TARYBOS ADMINISTRACINIAM APARATUI

Lietuvos Tarybos ir Lietuvos valstybės administracinio aparato personalo komplektavimas vyko keliomis kryptimis – rūpintis administracinio personalo parengimu ugdymo institucijose, patirtį turinčio personalo užsienyje kvietimu ir motyvavimu dirbti Lietuvos valstybės tarnyboje, skirtingų profesijų inteligentų konsolidacija ir motyvacija, visų sričių specialistų registracija Lietuvoje ir užsienyje, įvairių lengvatų teikimu pasiryžusiems dirbti atkuriamos Lietuvos valstybės tarnyboje.

4.1. Lietuvos Tarybos administracinio aparato personalo komplektavimas

Surasti personalą Lietuvos Tarybos Sekretariatui (Centrinei raštinei) buvo pavesta Lietuvos Tarybos prezidiumo sekretoriui Jokūbui Šernui [46]. Jis turėjo pakviesti raštinės darbu tikinčius „valdininkus“, kurie gebėtų spausdinti rašomąją mašinėlę ir dirbti administracinį

darbą. Kvietimą dirbti Lietuvos Tarybos Sekretoriате (Centrinėje raštinėje) 1918 m. vasario 28 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje nutarta paskelbti *Lietuvos aide*, kad „Lietuvos Tarybos biurui“ reikalingi „inteligentai: raštininkai, bugalteriai, mašinistai“ [47].

Lietuvos Tarybos Sekretoriatui (Centrinei raštinei) 1918 m. kovo 11 d. persikėlus dirbti į laikiną būstinę Šv. Jurgio g. 11, 1918 m. kovo 14 d. *Lietuvos aide* buvo įdėtas skelbimas, kad „Lietuvos Tarybos biuran yra reikalingi valdininkai: raštininkai, bugalteriai, žmonės, moką mašina rašyti“ [101]. Kandidatams buvo keliami reikalavimai – gerai mokėti lietuvių kalbą ir mokėti spausdinti mašinėle. Norintieji turėjo pateikti „mokslo laipsnį ir trumpą gyvenimo aprašymą“ ir rekomendacijas [101]. Nurodyta kreiptis į Lietuvos Tarybos prezidiumą Vilniuje „adresu Šv. Jurgio g. Nr. 11“ [101].

Vien skelbimu spaudoje nepasikliauta. „Valdininkų“ Lietuvos Tarybos administraciniam aparatui ieškota ir artimoje aplinkoje – tarp Lietuvos Tarybos, Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpiti (toliau – Lietuvių draugija) narių, ir tolimesnėje – tarp Rusijos lietuvių tautinių tarybų ir komitetų narių. Tokia paieška užsiėmė ne tik Lietuvos Tarybos prezidiumo sekretorius, bet ir kiti prezidiumo nariai. Radę tinkamą kandidatą, kviesdavo jį dirbti Lietuvos Tarybos Sekretoriате (Centrinėje raštinėje) ar kituose Lietuvos Tarybos administraciniuose padaliniuose, apmokėdavo atvykimo iš užsienio kelionės išlaidas. Tokiais pavyzdžiais galėtų būti Eduardas Misevičius (atvyko iš Minsko) [54], Kazimieras Vizbaras (iš Rygos) [58], Joana Putrytė (iš Rygos) [56], Morta Kirvinskaitė (iš Smeltės / Schmelz) [50].

Lietuvos Tarybos prezidiumas rūpinosi, kad Lietuvos Tarybai reikiamus asmenis Vokiečių karo vadovybė Lietuvoje įleistų pro sieną ar pagreitintų leidimo atvykti į Vilnių iš jų gyvenamosios vietos išdavimą [50]. Tam buvo išduodami liudijimai, kad „asmuo yra reikalingas Lietuvos Tarybai“ ir prašoma „praleisti per sieną ir teikti globą“ [28; 32]. Tokie liudijimai išduoti Karoliui Jakštui (grįžo iš Petrogrado [29; 30]), Leonardui Voitekunui (grįžo iš Bobruisko, Minsko gub. [32]). Lietuvos Tarybos administraciniam darbui reikalingų inteligentų gražinimu iš Rusijos, baltarusių gyvenamos teritorijos, Ukrainos rūpinosi A. Smetona. Jis teikė Vokiečių karo vadovybei Lietuvoje grįžtančių inteligentų sąrašus ir prašė išleisti Lietuvos Tarybos įgaliotinį į Ukrainą „užmegzti kontakto su grįžtančiais ir surasti adresus tų, kurių gyvenamoji vieta yra pasikeitusi“ [2].

4.2. Lietuvos valstybės administracinio aparato personalo komplektavimas

4.2.1. Inteligentų registracija ir kvietimas dirbti atkuriamos Lietuvos valstybės tarnyboje

Administracinio personalo registravimu atkuriamos valstybės valdymui jau nuo 1917 m. pavasario rūpinosi Rusijos lietuviai. Jie spaudoje ragino Lietuvių draugijos Centro Komiteto įgaliotinius (23), Lietuvių Tautinės Tarybos (Petrograde) narius (24) ir Vyriausiosios

(23) 1917 m. balandžio 15 d. per *Lietuvių balsą* pirmiausiai kviesti inteligentai, nes dėl vykdomos Rusijos imperijos politikos nedaug aukštąjį mokslą baigusių lietuvių (išskyrus įgijusius laisvasias profesijas) galėjo įsidarbinti Lietuvoje. Kreipimesi rašoma: „šaliai reikia administratorių, visokios rūšies valdininkų, profesorių, mokytojų, gydytojų, agronomų, inžinierių ir šiaip visokio mokslo žmonių <...> dabar, kaip „obrusitelio“ letena, spaudusi Lietuvą, atsileido, visi tie lietuviai privalo pamesti svetimam kraštui tarnavę ir stoti į savo krašto darbą.“ Žr. [92].

(24) 1917 m. birželio 5 d. (n. k.) „Petrapilio lietuvių kontorininkų organizaciniame susirinkime“ buvo nutarta „organizuoti visų šakų lietuvius(-es) kontorininkus(-es), gyvenančius Petrapilyje ir visoje Rusijoje, kad išmušus valandai galėtume (lietuviai) užimti vietas Lietuvos administratyvėse ir kitose įstaigose“. Susirinkime priimtiems nutarimams įgyvendinti buvo sudaryta penkių asmenų organizacinė komisija (A. Jasūdis, M. Grigaliūnas, A. Katilius, J. Laucevičius, ir A. Dundžila). Žr. [99].

Lietuvių Rusijoje Tarybos narius (25) organizuoti inteligentų ir įvairių kitų profesijų atstovų [94; 89; 100; 91; 90; 82; 83], kurių prireiks Lietuvos valstybės atkūrimui, registraciją (26). Iš jų estafetę perėmė Lietuvos Tarybos prezidiumas. Ir Rusijos lietuviai, ir Lietuvos Tarybos prezidiumas akcentavo, kad registracija reikalinga norint sutelkti inteligentų ir kitų sričių specialistų pajėgas „valstybės atstatymo darbui“.

Nuo 1918 m. balandžio 25 d. iki 1918 m. liepos 16 d. lietuvių inteligentų, grįžusių iš Rusijos, registraciją vykdė Lietuvos Tarybos tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisija (vadovas – Aleksandras Stulginskis). Nuo 1918 m. liepos 16 d. iki 1918 m. lapkričio 11 d. inteligentų registracija buvo perduota specialiai tam tikslui sukurtam Lietuvos Tarybos administraciniam padaliniiui – Inteligentų registracijos skyriui (vadovas – Kazimieras Vizbaras). Iš pradžių manyta šį klausimą svarstyti Lietuvos Tarybos plenariniame posėdyje (klausimas apie „Inteligentų spėkų, grįžtančių iš Rusijos, sunaudojimą“ buvo įtrauktas į Lietuvos Tarybos plenarinio posėdžio darbotvarkę [67]), tačiau 1918 m. liepos 1 d., A. Smetonai pasiūlius steigti Inteligentų registracijos skyrių prie Lietuvos Tarybos prezidiumo [68], iš darbotvarkės buvo išbrauktas.

Lietuvos Tarybos tremtinių ir belaisvių komisija, nuo 1918 m. rugpjūčio 1 d. tapusi Lietuvos Tarybos administracinio aparato skyriumi, ir toliau tęsė įvairių profesijų asmenų registraciją. Savo kuruojamos srities inteligentų registracija rūpinosi Teisių ir Sveikatos komisijos [81, 285].

Registruotis grįžusiuosius inteligentus ragino *Lietuvos aide* ir kituose to meto lietuvių laikraščiuose įdėti skelbimai, kasdien spaudoje skelbiamos grįžusių į Lietuvą inteligentų ir jų šeimos narių vardai ir pavardės. Informuojama, kur jie įsikūrė ir kur planuoja tęsti savo profesinę veiklą. Registravimui pasitelkti netgi klebonai [81, 205].

1918 m. kovo 30 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje nutarta „paskelbti laikraščiuose, kad visi grįžtantieji iš Rusijos pabėgėliai – inteligentai praneštų Tarybai arba asmeniškai, arba raštu žinių apie savo amžių, mokslo laipsnį, profesiją, kokias kalbas moka, kokį darbą galėtų arba norėtų tėvynėje dirbti, ir paduotų trumpą savo gyvenimo aprašymą“ [53]. Skelbimai laikraščiuose pasirodė 1918 m. balandžio 25 d., kai darbą pradėjo Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisija. *Darbo balsas* ir *Tėvynės sargas* įdėjo skelbimą, kad „Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių komisija registruoja grįžusius Lietuvon inteligentus ir šiaip įvairių profesijų asmenis, kad reikalui atėjus, atstatant Lietuvos valstybę, turėti savo žinioje visas inteligentines mūsų krašto pajėgas ir jas įtraukti valstybės atstatymo darban“ [86; 85].

(25) „Manoma grįžti į Lietuvos valstybę, tad užsiimta prižadančiųjų po karo grįžti į Lietuvą mūsų inteligentų registravimu. Kaip girdėti, kai kurios CK Sekcijos esančios jau šioji tokį jų būrelį suregistruosios“. Buvo siūloma suregistruoti visus, net ir nemanančius grįžti į Lietuvą. „Vyriausias mūsų tautos organas tuo reikalu kaip tik privalo pasirūpinti. Jam reikalinga žinoti visi lig vieno Rusų ir kitų šalių lietuviai inteligentai, kad įgijus po karo Lietuvos nepriklausomą valstybę, nereikėtų to darbo su paskuba atlikti, arba be tikro reikalo kitų tautų žmonės kviestis. Jei tas mūsų tautos centras turėtų visų be išimties lietuvių inteligentų adresus, žinotų jų profesiją ir praktiką, tad jam tebeliktų, iki karas pasibaigia, registruoti naujai baigusieji aukštąsias ir šiaip jau profesines mokyklas.“ Žr. [105].

(26) „Viršiau nurodytos žinios yra VLTR reikalingos sudaryti kuo artimiausiam kontraktui su išblaškytomis po visą Rusiją lietuvių visuomenės organizacijomis ir užmegzti ryšiams su visais lietuviais ir Lietuvos piliečiais, kurie, reikalui atsitikus, galėtų ir norėtų grįžti Lietuvon, ir sutraukti visoms lietuvių visuomenės jėgoms naujiems nepriklausomos Lietuvos valstybinio gyvenimo pamatams tiesti (Voronežas, Malaja Dvorenkaja, Nr. 21, LVTR)“. Žr. [107].

Pranešti buvo galima asmeniškai atvykus į „Lietuvos Tarybos biurą“ arba raštu (laišku). Buvo prašoma nurodyti vardą, pavardę, tikėjimą, tautybę, gimimo arba kilmės vietą, informaciją apie išsilavinimą, mokamas kalbas, įgytą profesiją, darbovietę ir užimamas pareigas iki šiol, kokį darbą galėtų ir norėtų dirbti ir kur, gyvenamosios vietos adresą. Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių gražinimo komisijos būstinė buvo tame pačiame pastate kaip ir Lietuvos Tarybos (Šv. Jurgio pr. 11) [86; 85].

Pagalbos renkant žinias apie grįžtančius asmenis, ypač inteligentus, jų susitelkimo vietose, pvz., Minske, Polocke, Daugpilyje („Dvinske“) ir kitur, Lietuvos Tarybos prezidentas prašė ir Lietuvos Tarybos įgaliotinių. Jiems buvo paaiškinta, kad „žinios yra tam reikalingos turėti, kad, reikalui priėjus, visos tinkamos Tėvynės atstatymui jėgos galėtų būti sunaudotos“ [53].

Inteligentų sąrašų sudarymui ir jau sutelktų konkrečių profesijų atstovų grįžimui į Lietuvą organizuoti Lietuvos Tarybos prezidentas siuntė į Rusiją atitinkamas instrukcijas turinčius įgaliotinius. 1918 m. gegužės 28 d. Lietuvos Tarybos prezidento posėdyje buvo nutarta Vilhelmą Egertą „įgalioti tarties su Rusijos vyriausybės įstaigomis dėl palengvinimo grįžti Lietuvon toms ypatoms, kurios galėtų ir norėtų užimti Lietuvoje valdininkų vietas valstybės ir visuomenės įstaigose“ (27). Įgaliojime teigiama, kad „Lietuvos Taryba paveda Tamstai važiuoti į Rusiją tartis, vadovaujantis duotąja instrukcija, su žmonėmis, kurie galėtų būti naudingi nepriklausomos valstybės atstatymui ir kurie norėtų gauti Lietuvoje tarnybą. Kartu Lietuvos Taryba paveda Tamstai parūpinti iš Rusijos Vyriausybės palengvinimų savo reikalams baigti ir į Lietuvą išvažiuoti tiems asmenims, kurie panorėtų Lietuvoje tarnauti“ [18]. V. Egertui duotoje instrukcijoje pirmame punkte buvo nurodyta, kad, kalbantis su reikiama žmonių, reikia turėti omenyje, kad jie būtų lietuvių kilmės ir mokėtų kalbėti lietuviškai [17].

V. Egerto į Lietuvą atvežtą „sąrašą inteligentų, norinčių grįžti iš Petrapilio Lietuvon“, Lietuvos Tarybos prezidentas gavo 1918 m. liepos 15 d. ir nutarė kreiptis į „Oberostą, kad duotų žinią ant sienos, kad minėtiems inteligentams netrukdytų per sieną pervaziuoti (per Siebežą)“ [70]. 1918 m. liepos 16 d. pradėjo veikti K. Vizbaro vadovaujamas Inteligentų registracijos skyrius [71], o 1918 m. liepos 23 d. ir 1918 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos Tarybos prezidento posėdžiuose nutarta „pristatyti Verwaltungui sąrašą inteligentų, kurie reikalingi vietų, su prašymu jiems tinkamas vietas duoti“ ir „ateityje laikas nuo laiko, susirinkus didesniam kandidatų skaičiui, tokius sąrašus Verwaltungui duoti“ [72].

4.2.2. Lietuvos Tarybos rūpestis valdininkų rengimu

Prasidėjus Lietuvos Tarybos oficialiems posėdžiams, išryškėjo kvalifikuotų stenografuotojų poreikis. Pirmiausiai prireikė oficialaus 1918 m. sausio 9 d. posėdžio stenogramos, o 1918 m. sausio 10 d. Lietuvos Tarybos plenarinio posėdžio metu svarstytas klausimas „dėl Lietuvos Tarybos posėdžių protokolų stenografavimo“. Lietuvos Tarybos Švietimo komisijos narys Kazys Bizauskas buvo įpareigotas pasirūpinti „suiesti ir paruošti stenografų ir pranešti Tarybai“ [81, 177].

Valdininkų, kurie gebėtų atlikti administravimo darbus, parengimu Lietuvos Taryba susirūpino 1918 m. vasario 14 d. plenariniame posėdyje. Buvo kalbama apie kursų

(27) Lietuvos Tarybos įgaliotiniu baronas Vilhelmas Egertas (Vasilijus Petrovičius) pasirinktas todėl, kad juo pasitikėjo ir Lietuvos Taryba, ir Vokietijos generalinis konsulas Petrograde, ir Vokietijos pasiuntinys Maskvoje. Žr. [60, 117].

„valsčiaus raštininkams“. K. Bizauskui buvo pavesta parengti tokių kursų projektą, taip pat raštą „su klausimais“, kuriuo Lietuvos Taryba galėtų kreiptis į klebonus, prašydami žinių apie žmones, norinčius ir galinčius būti valsčiaus raštininkais ir kitokiais valdininkais“ [81, 205]. 1918 m. vasario 28 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas įpareigojo K. Bizauską išsiaiškinti, „kaip stovi dalykai su specialinių mokyklų (pirmon galvon mokyklų įvairiems valdininkams ruošti) ir stenografijos proektais“ [47].

4.2.3. Įvairių profesijų atstovų konsolidacija ir motyvavimas

Tiek Lietuvos Tarybos prezidiumo nutarime, tiek ir skelbimuose spaudoje buvo akcentuojama, kad registracija reikalinga norint sutelkti inteligentų ir kitų sričių specialistų pajėgas „valstybės atstatymo darbui“. 1918 m. balandžio 26 d. plenariniame posėdyje Biržiškos užsiminta, kad „laukiama grįžtančių iš Rusijos prityrusių pedagogų“ [81, 240]. Didžiąją jų dalį pavyko organizuoti sugrąžinti į Lietuvą naktį iš 1918 m. birželio 25 d. į 26 d. (ešeloną iš Maskvos lydėjo Lietuvos Tarybos įgaliotinis kun. P. Jakubėnas) [103; 98] ir naktį iš 1918 m. birželio 26 į 27 d. (ešeloną iš Voronežo lydėjo kun. J. Jasienskis ir T. Prapuolenytė). Parvyko žymūs to meto mokytojai – gimnazijos direktorius Pranas Mašiotas su šeima, matematikos mokytojas Zigmas Žemaitis su šeima, Juozas Balčikonis, Antanas Vokietaitis, Sofija Čiurlionienė ir kt. [103; 106; 98].

Lietuvos Tarybos Teisų komisija telkė teisininkus – vietinius advokatus, juristus. Planavo versti kodeksus, rengti teismų struktūrą, ištirti senuosius teisės aktus [81, 240]. Vertimams atlikti Lietuvos Tarybos prezidiumas samdė vertėjus ir mokėjo jiems atlyginimą [63; 73; 65]. Lietuvos Tarybos Sveikatos komisija vykdė grįžtančių gydytojų registraciją, telkė Vilniaus gydytojus [81, 285]. Gydytojų ir ligoninių, kuriose jie dirba, sugrąžinimu (iš Rusijos atvykusių gydytojų paragintas) nuo 1918 m. kovo pradžios rūpinosi Lietuvos Tarybos prezidiumas. Lietuvos Tarybos paskirtų įgaliotinių ir lietuvių gydytojų užsienyje iniciatyva pavyko iki 1918 m. rugsėjo pradžios pargabenti ligonines ir jų personalą iš Agluonos, Minsko ir ligoninės personalą iš Ungenio (žr. 2 lentelę).

Savo ruožtu į Lietuvą grįžę ir joje įsikūrę lietuviai tiesiogiai, laiškais, per spaudą ragino Lietuvos Tarybą grąžinti įvairių profesijų asmenis į Lietuvą. Į Lietuvą grįžęs ir Šiauliuose įsikūręs VLTR narys Rapolas Skipitis ragino grąžinti „kultūrinės lietuvių“ pajėgas iš Rusijos [14]. Geležinkelininkų grįžimu į Lietuvą 1918 m. liepos 4 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo buvo įgaliotas pasirūpinti Antanas Jucevičius (geležinkelininkas, Lietuvių geležinkelininkų sąjungos pirmininkas ir Lietuvių evakuacijos komiteto narys) (28).

Lietuvos Taryba ne tik registravo iš Rusijos grįžtančius lietuvių inteligentus, bet ir rūpinosi jų apgyvendinimu iki to laiko, kol jie susiras darbą. 1918 m. birželio 25 d. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdyje buvo nutarta „steigti bendrabutį“ (išnuomoti būstą), kuriame grįžusieji iš Rusijos inteligentai laikinai, „ligi suras sau darbą ir sutvarkys savo reikalus, galėtų rasti prieglaudą“. Inteligentų bendrabučio reikalams iš Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos lėšų buvo asignuoti 3 000 markių. Jo įsteigimu pasirūpinti pavesta Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijai ir Lietuvių draugijos Centro Komitetui [66].

(28) Lietuvos Tarybos prezidiumas įgaliojimo rašte Vokietijos ir Rusijos valdžių prašė padėti A. Jucevičiui vykdyti jam pavestą užduotį. Įgaliojimas (*Vollmacht, Уполномочие*, Nr. 619) parengtas trimis kalbomis – lietuvių, vokiečių ir rusų. Žr. [25; 26].

2 lentelė. Ligoninių ir jų personalo pargabenimas į Lietuvą 1918 m.

Ligoninės pavadinimas ir lokacija užsienyje	Kas ir kada tarėsi su Lietuvos Taryba dėl jos sugrąžinimo į Lietuvą	Kas ir kada sugrąžino / nesugrąžino ligoninę ir jos personalą į Lietuvą
Agluonos karo ligoninė (Latgala, dabar Latvija)	1918 m. kovo mėn. 13 d. iš Agluonos į Vilnių atvyko dr. Juozas Buzelis. Jis tarėsi su Lietuvos Taryba ir Lietuvių draugija dėl jo vadovaujamos karo ligoninės Agluonoje, kurioje dirbo tik lietuviai, perkėlimo į Lietuvą. Lietuvių draugijos Centro komitetas 1918 m. balandžio 29 d. posėdyje svarstė, kaip ir kur reikėtų perkelti Agluonos karo ligoninę, bei tarėsi dėl darbuotojų darbo sąlygų su ligoninės vedėju dr. Juozu Buzeliu. Buvo nuspręsta ligoninę perkelti į Vilnių. Priimti ligoninės inventorių Lietuvių draugija įgaliojo Kymantą. Jam buvo pavesta gauti reikiamus ligoninės dokumentus iš Lietuvių Tarybos Daugpilyje.	1918 m. gegužės pabaigoje Agluonos karo ligoninė jau buvo pargabenta į Vilnių. Kartu su jos vedėju dr. Juozu Buzeliu į Lietuvą sugrįžo 13 ligoninės darbuotojų – daktaro padėjėjas Dobrovolskis, dantų gydytoja Adelia Kibirkštaitė, „lečėrė-akušė“ M. Buzelytė, gailestingoji sesuo A. Jacevičaitė (medicinos studentė), sesuo šeimininkė O. Buzelytė, šeimininkas J. Žukas (stud. matematikas) ir dar 7 darbuotojai. Agluonos karo ligoninė buvo įkurdinta bendrabutyje prie Aušros Vartų bažnyčios.
Ungenio (Besarabija; dabar Moldova) lietuvių ligoninė	1918 m. gegužės 29 d. Lietuvos Tarybos prezidiumui per J. Vileišį perduotas Ukrainos lietuvių prašymas – pargabenti iš Ungenio (Besarabijoje) lietuvių ligoninę (su inventoriumi, medikamentais, instrumentais ir personalu). Organizaciniais ligoninės pargabenimo darbais pavesta pasirūpinti Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijai.	Nei M. Yčo, nei R. Chodakausko misija pargabenti ligoninę nepavyko. 1918 m. birželio 6 d. rumunai nusprendė „pasilankyti ligoninę sau“, todėl ir lietuvių gydytojų nenorėjo išleisti į Lietuvą, uždarė sieną su Ukraina. 1918 m. liepos 12 d. advokatas Romanas Chodakauskas (personalinis leidimas Nr. 22587) paskirtas Lietuvos Valstybės Tarybos atstovu Ungenyje ir Jasuose ligoninei į Lietuvą pargabenti. Misijos rezultatai paaiškėjo, kai 1918 m. rugsėjo 3 d. <i>Lietuvos aidas</i> “ pranešė, kad rumunai „surekvizavo ir sulikvidavo lietuvių atsargos ligoninę Nr. 226 Ungenuose“, o gydytojai Kaunas, Sližys (kitur Šližys), Ingelevičius ir farmacininkai Kalvelis ir Andrejauskas grįžo į Lietuvą.

2 lentelė. (Tęsinys)

Ligoninės pavadinimas ir lokacija užsienyje	Kas ir kada tarėsi su Lietuvos Taryba dėl jos sugrąžinimo į Lietuvą	Kas ir kada sugrąžino / nesugrąžino ligoninę ir jos personalą į Lietuvą
Lietuvių ligoninė Minske (dabar Baltarusija)	Apie Minsko lietuvių tarybos narių Danieliaus Alseikos ir Pijaus Mičiulio atvykimą į Vilnių „pasitarti dėl tremtinių ir medicinos įstaigų grąžinimo iš Minsko su Lietuvos Tarybos grąžinimo komisija ir šelpimo komitetu“ 1918 m. gegužės 25 d. pranešė <i>Lietuvos aidas</i> , o gegužės 29 d. – <i>Tėvynės sargas</i> . Planuota grąžinus visus lietuvių tremtinius Minske į Lietuvą, pargabenti į Vilnių lietuvių ligoninę su įranga.	1918 m. rugsėjo 5 d. <i>Lietuvos aide</i> pranešta apie „iš Minsko pastarosiomis dienomis atgabentą Vilniui didelę ligoninę“. Jos pargabenimu rūpinosi D. Alseika ir V. Janulaitytė-Alseikienė.

Sudaryta autorės remiantis: [81, 252; 108; 109; 93; 61; 79, 139; 33; 111; 88; 97; 84].

IŠVADOS

1. Lietuvos Tarybos būstinės paieškomis, remontu, įrengimu ir priežiūra rūpinosi Lietuvos Tarybos prezidiumas. Nuo 1917 m. rugsėjo 24 d. iki 1918 m. sausio 30 d. Lietuvos Tarybos prezidiumas ieškojo patalpų, tinkamų Lietuvos Tarybos, kaip institucijos, reprezentacijai, ir derėjosi su VKVL dėl jų skyrimo ir perėmimo, o nuo 1918 m. sausio 30 d. iki 1918 m. liepos 2 d. rūpinosi gautų pastatų remontu, patalpų įrengimu, puošyba tautine ir valstybine simbolika, priežiūra bei apsauga, laikinos Lietuvos Tarybos būstinės (Šv. Jurgio g. 11) palikimu Lietuvos Tarybai dėl išaugusių Lietuvos Tarybos administracinių poreikių.

2. Išanalizavus Lietuvos Tarybos administracinio aparato kūrimąsi ir raidą galima konstatuoti, kad nuo 1917 m. rugsėjo 23 d. iki 1918 m. lapkričio 11 d. buvo suformuoti ir nuolat plėtėsi Lietuvos Tarybos administracinio aparato *bendrieji padaliniai* – centrinė raštinė, biblioteka, knygynas, spaudos biuras ir *specialieji padaliniai* prie Lietuvos Tarybos prezidiumo – Inteligentų registracijos skyrius ir Politikos skyrius, taip pat Skundų ir Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisijos, 1918 m. rugpjūčio 1 d. virtusios Lietuvos Valstybės Tarybos skyriais. *Specialieji padaliniai* – Inteligentų registracijos skyrius, Politikos skyrius ir *bendras padalinys* – Lietuvos Tarybos biblioteka įsteigti Lietuvos Tarybai persikėlus į nuolatinę būstinę Šv. Jurgio g. 13.

3. Išanalizavus šaltinius ir istoriografiją pavyko rekonstruoti šias Lietuvos Tarybos administraciniame aparate egzistavusias darbuotojų / valdininkų pareigybes: Sekretoriato (Centrinės raštinės) vadovo, ypatingųjų reikalų valdininko (prie pirmininko), Lietuvos Tarybos vicepirmininko padėjėjo ir teisės patarėjo, politikos referento, reikalų vedėjo, valdininko, vertėjo, sekretoriaus, raštininko, mašininko, buhalterio, kasininko, skundų rašytojo, namų remonto prižiūrėtojo, sargo, kurjerio, šveicoriaus. Dauguma asmenų, dirbusių Lietuvos Tarybos administracinio aparato padalinių vadovais, suformavus laikinąją Lietuvos vyriausybę, tapo aukštas pareigas užimančiais Lietuvos valstybės valdininkais.

4. Lietuvos Tarybos ir Lietuvos valstybės administracinio aparato personalo komplektavimas buvo vykdomas keliomis kryptimis. Pirmoji kryptis – krašte esančių ir iš Rusijos grįžusių įvairių profesijų asmenų registracija, kurią už Lietuvos ribų vykdė Lietuvos Tarybos įgaliotiniai,

o krašte – Lietuvos Tarybos Tremtinių ir belaisvių grąžinimo komisija ir Inteligentų registracijos komisija prie Lietuvos Tarybos prezidiumo. Antroji kryptis – rūpestis administracinio personalo parengimu ugdymo institucijose. Ji buvo pavesta Lietuvos Tarybos Švietimo komisijai. Trečioji kryptis – skirtingų profesijų inteligentų konsolidacija ir motyvacija, vykdoma Lietuvos Tarybos komisijų pagal savo kompetenciją (Švietimo, Sveikatos, Teisių) ir Lietuvos Tarybos prezidiumo, kuris rūpinosi inteligentų darbui reikiamų institucijų, jų inventoriaus ir personalo pagabenimu iš užsienio, jų apgyvendinimu parvykus ir darbo vietų jiems suradimu.

Gauta 2022 10 11
Priimta 2022 10 25

Šaltiniai ir literatūra

Šaltiniai

- [1] 1918 01 28 R. Nadolny raportas Vokietijos kancleriui Hertlingui. *PAAA_RZ201_021713_157–158*.
- [2] 1918 02 20 Lietuvos Tarybos pirmininko raštas Vokiečių karo vadovybei Lietuvoje (VKVL). *LMAVB RS, F. 255–1001, l. 4*.
- [3] 1918 04 09 Minsko lietuvių tarybos posėdžio protokolas. *LMAVB RS, f. 70–286, l. 1*.
- [4] 1918 04 30 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (liet. k.) Teresei Prapuolentei Nr. 135. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 3*.
- [5] 1918 04 30 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (vok. k.) Teresei Prapuolentei Nr. 135. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 2*.
- [6] 1918 05 08 įgaliojimas J. Jasienskiui, T. Prapuolentei, J. Linartui, P. Jakubėnui Nr. 158. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 4*.
- [7] 1918 05 15 Lietuvos Tarybos prezidiumo įgaliojimas Č. Liandsbergiui (rus. k.) Nr. 190. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 6*.
- [8] 1918 05 14 Lietuvos Tarybos prezidiumo įgaliojimas Č. Liandsbergiui (vok. k.) Nr. 190. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 5*.
- [9] 1918 08 23 Lietuvos Tarybos raštas VKVL Nr. 1004. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 29*.
- [10] 1918 05 21 Lietuvos Tarybos išduotas liudijimas (liet. k.) K. Vizbarui. *LMAVB RS, F. 255–1021, l. 3*.
- [11] 1918 05 21 Lietuvos Tarybos išduotas liudijimas (vok. k.) K. Vizbarui. *LMAVB RS, F. 255–1021, l. 2*.
- [12] 1918 05 27 Lietuvos Tarybos prezidiumo įgaliojimas (vok. k.) A. Voldemarui Nr. 267. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 7*.
- [13] 1918 05 27 Lietuvos Tarybos prezidiumo įgaliojimas (vok. k.) K. Olšauskui Nr. 269. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 8*.
- [14] 1918 05 29 VLTR nario R. Skipičio laiškas Lietuvos Tarybai. *LMAVB RS, F. 255–995, l. 12*.
- [15] 1918 06 07 įgaliojimas (pranc. k.) M. Yčui Nr. 359/351 (yra du numeriai). *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 14*.
- [16] 1918 06 07 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (rus. k.) J. Jankevičiui Nr. 358. *LMAVB RS, F. 255–1096, l. 17*.
- [17] 1918 06 08 Lietuvos Tarybos instrukcija (rus. k.) baronui Vilhelmui Egertui / Инструкция Уполномоченному Литовской Тарибы гражданину барону Вильгельму Василию Петровичю Эгерту. *LMAVB RS, F. 255–1029, l. 1*.
- [18] 1918 06 08 Lietuvos Tarybos įgaliojimas baronui Vilhelmui Egertui. *LMAVB RS, F. 255–1029, l. 3*.
- [19] 1918 06 12 Lietuvos Tarybos pirmininko išduotas liudijimas (Nr. 688.) Boleslovui Giedraičiui. *LMAVB RS, F. 255–1031, l. 2*.
- [20] 1918 06 13 Lietuvos Tarybos pirmininko išduotas liudijimas (Nr. 427.) K. Škirpai. *LMAVB RS, F. 255–1031, l. 1*.

- [21] 1918 06 19 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (vok. k.) J. Purickiui Nr. 268. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 20.
- [22] 1918 06 26 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (vok. k.) kun. Mielaškai Nr. 537. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 24.
- [23] 1918 06 26 Lietuvos Tarybos įgaliojimas kun. S. Kurliandskiui Nr. 534. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 23.
- [24] 1918 07 01 Lietuvos Tarybos įgaliojimas M. Yčui Nr. 300. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 12.
- [25] 1918 07 04 Lietuvos Tarybos prezidento įgaliojimas (liet. k. ir rus. k.) Antanui Jucevičiui Nr. 619. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 9a.
- [26] 1918 07 04 Lietuvos Tarybos prezidento įgaliojimas (vok. k.) Antanui Jucevičiui Nr. 619. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 9.
- [27] 1918 07 05 K. Vizbaro, ypatingų reikalų valdininko prie pirmininko, Ministerijų projektas. URM projektas. *LCVA*, f. 1014, ap. 1, b. 26, l. 4a–5.
- [28] 1918 07 05 Lietuvos Tarybos liudijimas K. Jakštui. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 10.
- [29] 1918 07 05 Lietuvos Tarybos prezidento liudijimas K. Jakštui (Nr. 620). *LCVA*, f. 1014, ap. 1, b. 38, l. 1.
- [30] 1918 07 05 Lietuvos Tarybos prezidento liudijimas K. Jakštui. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 10.
- [31] 1918 07 05 Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininko pavaduotojo ranka rašytas liudijimas K. Vizbarui (*Kasimir Wisbor*). *LCVA*, f. 1014, ap. 1, b. 38, l. 3.
- [32] 1918 07 08 Lietuvos Tarybos prezidento liudijimas L. Voitekunui. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 12.
- [33] 1918 07 17 Lietuvos Tarybos prezidento raštas Vyriausiajam Rytų vadui (*Oberbefehlshaber Ost*). *LCVA*, f. 1014, ap. 1, l. 11.
- [34] 1918 07 29 Lietuvos Tarybos įgaliojimas V. Daumantui Dzimidavičiui Nr. 778. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 27.
- [35] 1918 08 20 Lietuvos Valstybės Tarybos liudijimas Jonui Puodžiūnui. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 58.
- [36] 1918 08 21 Lietuvos Tarybos raštas VKVL Nr. 987. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 28.
- [37] 1918 08 29 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (vok. k.) kun. A. Ivaškai Nr. 61a/195. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 30.
- [38] 1918 10 01 Bėgamosios Lietuvos Valstybės Tarybos žinios Nr. 4. *LMAVB RS*, F. 255–1063, l. 7.
- [39] 1918 10 10 Lietuvos Valstybės Tarybos raštas dėl LVT biuro bendradarbių darbo drausmės nesilaikymo. *LMAVB RS*, F. 255–1031, l. 4.
- [40] 1918 10 11 Minsko komisijos Tremtiniams Lietuvon grąžinti raštas Lietuvos Tarybos prezidentui. *LMAVB RS*, F. 255–1068, l. 1.
- [41] 1918 10 14 K. Vizbaro rašto Lietuvos Valstybės Tarybos buhalteriai kopija. *LMAVB RS*, F. 255–1068, l. 2.
- [42] 1918 10 28 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (vok. k.) K. Olšauskui Nr. 269. *LMAVB RS*, F. 255–1096, l. 33.
- [43] 1918 11 10 Lietuvos Tarybos įgaliojimas (liet. k.) K. Vizbarui Nr. 1661. *LMAVB RS*, F. 255–1021, l. 156.
- [44] 1918 m. rugpjūčio mėn. (tikslesnės datos nėra) atmintinė „Lietuvos Valstybės Tarybos vedėjui“. *LCVA*, f. 1014, ap. 1, b. 34, l. 3.
- [45] K. Vizbaro nuomonė apie P. Mičiulio ir D. Alseikos darbą Minsko komisijos Tremtiniams Lietuvon grąžinti Lietuvos draugijai (LDNDKŠ). *LCVA*, f. 1014, ap. 1, b. 35, l. 3.
- [46] 1918 02 18–02 21 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 1. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidento 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 102–103.
- [47] 1918 02 28 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 3. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidento 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 103–104.

- [48] 1918 03 05 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 5. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 104–105.
- [49] 1918 03 07 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 6. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 105.
- [50] 1918 03 11 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 8. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 106–107.
- [51] 1918 03 11 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 9. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 107.
- [52] 1918 03 15 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 10. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 107–108.
- [53] 1918 03 30 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 12. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 109.
- [54] 1918 04 13 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 16. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 111.
- [55] 1918 04 17 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 17. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 111–112.
- [56] 1918 04 20–22 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 19. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 113.
- [57] 1918 05 02 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 20. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 113.
- [58] 1918 05 14 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 23. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 114–115.
- [59] 1918 05 27 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 27. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 117.
- [60] 1918 05 28 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 28. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 117–118.
- [61] 1918 05 29 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio protokolas Nr. 29. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių 1918 m. protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 118–119.
- [62] 1918 06 03 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolas Nr. 30. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 119–120.

- [63] 1918 06 04–05 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 31. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 120.
- [64] 1918 06 15 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 33. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 121.
- [65] 1918 06 19 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 35. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 121–122.
- [66] 1918 06 25 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 38. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 122–123.
- [67] 1918 06 27 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 39. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 123–124.
- [68] 1918 07 01 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 41. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 124–125.
- [69] 1918 07 02 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 42. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 125.
- [70] 1918 07 15 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 44. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 126–127.
- [71] 1918 07 16 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 45. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 127.
- [72] 1918 07 23 ir 1918 08 02 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 46. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 127.
- [73] 1918 08 08 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 47. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 128.
- [74] 1918 08 10 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 48. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 128.
- [75] 1918 08 13 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 49. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 129.
- [76] 1918 09 19 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 59. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 133–134.
- [77] 1918 10 31 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 63. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 135.

- [78] 1918 11 04 Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių protokolai Nr. 64. Iš: Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 135.
- [79] Eidintas, Alfonsas; Lopata, Raimundas. Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai*. Vilnius, 1992, p. 102–135, 139.
- [80] *Lietuvos Taryba ir nepriklausomos valstybės atkūrimas 1914–1920 metų dokumentuose*. Sudarė A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius: MELI, 2017. 814 p.
- [81] *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai*. Sud. A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius: Mokslas, 1991, p. 131, 132, 133, 135, 136–137, 163, 173, 177, 178–179, 200, 201, 203, 204, 205, 213, 226, 240, 241–242, 243, 245, 246, 252, 254, 255–256, 285, 287, 309–311, 327, 387.
- [82] Atsišaukimas į amatininkus. *Lietuvių balsas*, 1917 08 27, Nr. 62, p. 4.
- [83] Dėl gelžkelininkų organizavimo. *Lietuvių balsas*, 1917 11 30, Nr. 65, p. 2.
- [84] Didelė lietuvių ligoninė Vilniuje. *Lietuvos aidas*, 1918 09 05, p. 2.
- [85] Grįžusių Lietuvon inteligentų ir kitų profesijų asmenų domei. *Tėvynės sargas*, 1918 04 25, p. 13.
- [86] Grįžusiųjų Lietuvon inteligentų ir kitų profesijų asmenų domei. *Darbo balsas*, 1918 04 25, p. 15.
- [87] Iš Lietuvos. Vilnius. *Lietuvos aidas*, 1917 10 09, Nr. 13, p. 3.
- [88] Iš Minsko Vilniun atvažiavo. *Lietuvos aidas*, 1918 05 25, p. 3.
- [89] Į lietuvius matininkus. *Lietuvių balsas*, 1917 05 21, Nr. 35, p. 4.
- [90] J. M. Paštas ir telegrafas. *Lietuvių balsas*, 1917 07 30, Nr. 55, p. 4.
- [91] Laikinos Lietuvių Farmaceutų Sąjungos Valdybos lietuviams farmaceutams pranešimas. *Lietuvių balsas*, 1917 07 16, Nr. 51, p. 1–2.
- [92] Laisvosios Lietuvos būsimeji darbininkai. *Lietuvių balsas*, 1917 04 02 (s. k.), Nr. 24, p. 1.
- [93] Lietuvių Aglonos ligoninė atsikėlė Vilniun. *Lietuvos aidas*, 1918 05 28, p. 3.
- [94] Lietuvių pašto ir telegrafo tarnautojų organizacijos biuro ATSIŠAUKIMAS. *Lietuvių balsas*, 1917 05 14, Nr. 33, p. 4.
- [95] Lietuvoje. Žinios apie Lietuvos Tarybą. Vilnius. *Santara*, 1917 11 26, Nr. 45, p. 4.
- [96] Lietuvoje. Žinios apie Lietuvos Tarybą. *Santara*, 1917 12 10, Nr. 47, p. 4.
- [97] Pagrįžtantieji. Iš Minsko Vilniun atvažiavo. *Tėvynės sargas*, 1918 05 29, p. 8.
- [98] Parvažiavo iš Rusijos Vilniun. *Tėvynės sargas*, 1918 07 16, p. 12.
- [99] Petrapilio lietuvių kontorininkų organizacinio susirinkimo rezoliucija. *Lietuvių balsas*, 1917 06 14 (s. k.), Nr. 42, p. 3.
- [100] Pranešimai. Lietuviai Farmaceutai! *Lietuvių balsas*, 1917 07 06, Nr. 48, p. 3;
- [101] Skelbimas. *Lietuvos aidas*, 1918 03 14, p. 4.
- [102] Tremtinių grąžinimo reikalais. *Lietuvos aidas*, 1918 05 25, p. 3.
- [103] Tremtinių grįžimas Vilniun. *Lietuvos aidas*, 1918 06 29, p. 3.
- [104] Užsienių Ministerijos spaudos biuras. *Lietuvos aidas*, 1918 11 15, p. 4.
- [105] Valiūnas, J. Inteligentijos registravimo reikalu. *Lietuvių balsas*, 1917 11 30, Nr. 65, p. 1.
- [106] Vilniun iš Voronežo parvažiavo. *Lietuvos aidas*, 1918 06 29, p. 3.
- [107] Vyriausioji Lietuvių Taryba Rusijoj. Lietuvių visuomenei ir vietos taryboms. *Lietuvių balsas*, 1917 02 21, Nr. 7, p. 2.
- [108] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. D-ras Buzelis. *Lietuvos aidas*, 1918 03 16, p. 3.
- [109] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. Lietuvių Komitetas. *Lietuvos aidas*, 1918 05 02, p. 3.
- [110] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. *Lietuvos aidas*, 1917 10 23, Nr. 19, p. 3.
- [111] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. *Lietuvos aidas*, 1918 09 03, p. 4.
- [112] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. Lietuvos Taryba maino butą. *Lietuvos aidas*, 1918 07 04, p. 3.

- [113] Žinios iš Lietuvos. Vilniuje. Pirmas oficialinis Lietuvos Tarybos posėdis. *Lietuvos aidas*, 1918 01 12, Nr. 6, p. 3.
- [114] Žinios. Iš Lietuvos. Vilnius. *Lietuvos aidas*, 1917 10 13, Nr. 15, p. 3.

Literatūra

- [115] BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, Danutė; GIMŽAUSKAS, Edmundas; LAURINAVIČIUS, Česlovas; MAČIULIS, Dangiras; RUDIS, Gediminas; SVARAUSKAS, Artūras; VAIČENONIS, Jonas. *Lietuvos istorija*. T. X, 1 dalis. Vilnius: Baltos lankos, 2013, p. 73–95.
- [116] BUKAITĖ, Vilma. *Nepriklausomybės Akto signataras Petras Klimas*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016, p. 99–133.
- [117] ČEPĖNAS, Pranas. *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*. T. 2. Fotografuotas leidimas. Vilnius: Lituanus, 1992, p. 191–229.
- [118] EIDINTAS, Alfonsas. Lietuvos Valstybės Tarybos 1917–1918 m. dokumentai. Iš: *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai*. Sud. A. Eidintas, R. Lopata, Vilnius: Mokslas, 1991, p. 9–15.
- [119] EIDINTAS, Alfonsas; LOPATA, Raimundas. Lietuvos valstybės atkūrimo vizijos, planai ir lietuvių veiksmai. Iš: *Lietuvos Taryba ir nepriklausomos valstybės atkūrimas 1914–1920 metų dokumentuose*. Sudarė A. Eidintas, R. Lopata. Vilnius: MELI, 2017, p. 72.
- [120] GAIGALAITĖ, Aldona; ŽEIMANTIENĖ, Jūratė. *Juozas Purickis-Vygandas*. Vilnius: Vilniaus knyga, 2004, p. 10–36.
- [121] GOCLON, Jacek. Organy polskiej administracji państwowej w Królestwie Polskim 1916–1918. Struktura i gabinety. *Folia Iuridica Wratislaviensis*, 2014, Vol. 3 (2), p. 41–92.
- [122] GRIGARAVIČIŪTĖ, Sandra. „Imti į savo rankas tremtinių Lietuvon grąžinimą“: Lietuvos Tarybos ir Minsko lietuvių organizacijų veikla 1918 metais. *Parlamento studijos*, 2018, Nr. 24, p. 123–159. Prieiga per internetą: <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr24/files/123-159.pdf>
- [123] GRIGARAVIČIŪTĖ, Sandra. *History of Lithuanian diplomacy, 1918–1940*. Study guide for Lithuanian and Erasmus students. Vilnius: Edukologija, 2013, p. 46.
- [124] GUMULIAUSKAS, Arūnas. *Lietuvos istorija (1795–2009 m.)*. Šiauliai: K. J. Vasiliausko leidykla Lucilijus, 2010, p. 101–114.
- [125] MAKSIMAITIS, Mindaugas. *Mažoji konstituanta. Lietuvos Taryba atkuriant valstybingumą*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 71–75, 139–159, 195–202, 398, 418.
- [126] MIKALAUSKAS, Arvydas. Valstybės tarnautojai ir valstybės tarnyba Pirmojoje Lietuvos Respublikoje (1918–1940 m.). Humanitariniai mokslai. Istorija (05H). Kaunas, 2007, p. 4–21, 165.
- [127] PUKIENĖ, Vida. *Prelatas Konstantinas Olšauskas: visuomenės veikėjo tragedija*. Vilnius: Edukologija, 2013, p. 97–126.
- [128] SULEJA, Włodzimierz. *Próba budowy zrębów polskiej państwowości w okresie istnienia Tymczasowej Rady Stanu*. Wrocław: Wydawn. Uniw. Wrocławskiego, 1981. 378 s.
- [129] SULEJA, Włodzimierz. *Tymczasowa Rada Stanu*. Warszawa: Wydaw. Sejmowe, 1998. 240 s.
- [130] ŠIPELYTĖ, Monika. Šveicarijos lietuvių politinė ir diplomatinė veikla 1915–1919 m. Lietuvos valstybingumo klausimu. Daktaro disertacija. Humanitariniai mokslai. Istorija ir archeologija. H 005). Vilnius, 2019, p. 121–277.
- [131] WINNICKI, Zdzisław Julian. *Rada Regencyjna Królestwa Polskiego i jej organy (1917–1918)*. Wydanie II-gie sprawdzone i uzupełnione. Wrocław: Wektory, 2017. 334 s. (pirmas leidimas 1985).

SANDRA GRIGARAVIČIŪTĖ

The Establishment and Functioning of the Administrative Apparatus of the Council of Lithuania (23 September 1917–11 November 1918)

Summary

The genesis of the administrative apparatus of the Council of Lithuania (23 September 1917–11 November 1918) is important, because it visualises and conceptualises the activities of the Council of Lithuania in the fields that remain unnoticed by historians; it also casts light on the organisational, systematic, and goal-driven activities of the staff of the said apparatus in consolidating and motivating the country's society for the rebuilding of re-established Lithuania.

The goal of this research was to analyse the genesis of the administrative apparatus of the Council of Lithuania (23 September 1917–11 November 1918) and to reveal the specifics of the activities of the personnel employed in this apparatus. Chronologically, the research covers the period from the 23 September 1917 to 11 November 1918, that is, from the approval of the Council of Lithuania by the German authorities to the formation of the temporary government of Lithuania. Three stages can be distinguished in the genesis of the administrative apparatus of the Council of Lithuania. The first stage lasted from 23 September 1917 to 11 March 1918 and was the time of the setting up of the administrative apparatus in privately-owned temporary headquarters at Šv. Jurgio Street 24–6. The secretariat of the Council of Lithuania began functioning and its reception hours were announced. The second stage, from 11 March 1918 to 2 July 1918, was the period of crystallisation of the structure of the administrative apparatus: at Šv. Jurgio Street 11, its temporary headquarters, official clerical work of the secretariat (the central office) was launched, the headquarters of the commissions of the Council of Lithuania were opened, the bases of the future structural units of the administrative apparatus of the Council of Lithuania were formed, and the working hours of the employees of the units extended. The third stage lasted from 2 July 1918 until 11 November 1918. It was the time of the establishment of the structural units of the apparatus and expansion of their activities. The library of the Council of Lithuania and the department for the registration of the intelligentsia were created and launched at Šv. Jurgio Street 13, the permanent headquarters of the Council of Lithuania. The reorganized commissions for appeals and for the return of exiles and prisoners of war evolved into departments of the administrative apparatus.

The research details the efforts of the presidium of the Council of Lithuania in searching for, finding, redecorating, and setting up its headquarters and reconstructs the framework of the administrative apparatus of the Council of Lithuania and the duties of its personnel; it introduces the staff employed and their functions and elaborates on the procedure of and persons responsible for staffing at the Council of Lithuania and the administrative apparatus of the state of Lithuania.

Keywords: Council of Lithuania, presidium of the Council of Lithuania, administrative apparatus, Vladas Stašinskas, Eduardas Misevičius, Balys Giedraitis, Kazimieras Vizbaras